

श्री बालकृष्ण ग्रंथमाला.

प्रधांक ४-१.

॥ ॐ ॥

श्रीस्तवनमालिका.

प्रयोजक.—पूज्यपाद श्री बालकृष्ण शर्मा
श्री बाल ब्रह्मचर्याश्रम, डाकोर.

७२८-४७

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૮-૪૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રૂઝવણનાં નિર્ણય

વિષય પૃ. ૪૬૭

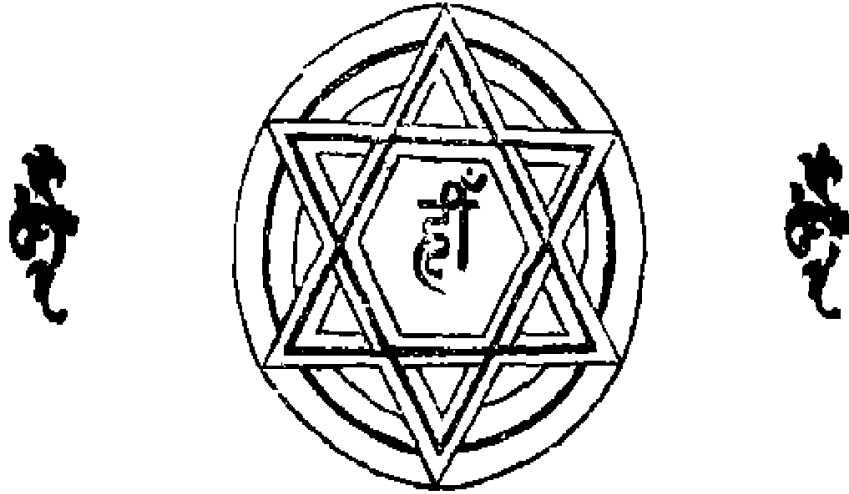
◁॥ ॐ ॥▷

॥ श्रीसद्गुरवे परमात्मने नमः ॥

श्रीस्तवनमालिका.

प्रयोजक.—पूज्यपाद श्री बालकृष्ण शर्मा
संस्थापक तथा संचालक.—श्री बाल ब्रह्मचर्याश्रम, डाकोर.

प्रकाशक:—“श्री भक्तमंडल”

संवत् १९८२

द्वितियावृत्ति

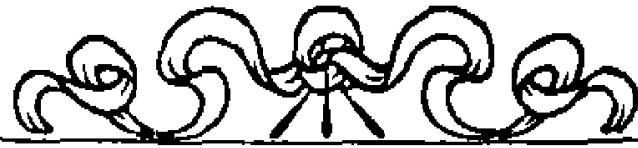
प्रत १०००

अधिकारी जनोने मळवानु ठे:—

‘श्री बाल ब्रह्मचर्याश्रम’ स्टेशन रोड, डाकोर.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌંધીરાઈર-સંગ્રહ
૧૨૫૪૭

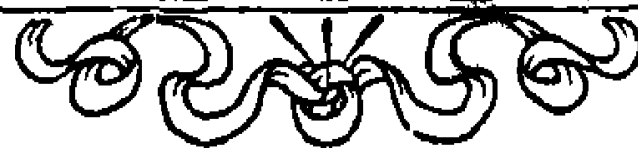
મુદ્રક:—રતીલાલ બાલકૃષ્ણ ત્રિવેદી.

મુદ્રણમ્થાન —સરસ્વતી પ્રી. પ્રેસ ભટવાડી પોઝ,
ઉમરેઠ.

પ્રકાશક:—શ્રી ભક્તમંડલ તરફથી

રમણનાથ દિનાનાથ શાસ્ત્રી,

શ્રી બાલબ્રહ્મચર્યાશ્રમ, ઢાકોર.

उपदेशामृत

१. 'तमे परहित करवा लागशो तेम तेम तमे तमारा स्वार्थने,
देहभावने भूलता जशो; देहनुं भान भूलतांज साची वस्तु
(परमात्मा) प्राप्त थशे.

प्रभुनिन्दा, गुरुनिन्दा, पतिनिन्दा अनं परनिन्दा
करवी नहि तेम साभळवी पण नहि.

सत्य सदा मधुर होतुं नथी पण ते हमेशा टकी रहे छे
माटे सत्यनुंज सेवन करवुं.

मन वाणी ने विचारमा असाधारण शुद्धि प्राप्त कर्या
सिवाय कदापि पवित्र ब्रह्मचर्यव्रत पाळी शकाय नहि. ब्रह्म सत्य
छे अने जगन् मिथ्या छे जीव ब्रह्मज छे ते विचार हृदयगत करवां.

संतोषथी रही तृष्णानी मर्यादा टूँकी करी नाखवी.

साचुं सुख अंतरमा छे ते बहार शोधवाथी नहि मळे.

नीतिना नियमोने मान्य आप्या सिवाय शुद्ध धर्म पाळी
शकाय नहि.

मनने इष्टदेवमा जोडवुं तेनु नाम उपासना छे.

दाननी किम्मत हृदयना हेतुथी ठराववी नहि पण तेना

પરિણામના વિચારથી ઠરાવવી.

પરાર્થે કર્મો કરવા તે કર્મબંધન ટાલવાનો સુંદર ઉપાય છે.

દરેક પ્રકારના દુઃખો મનુષ્યને શ્વર તરફ વાલવાજ આપે છે..

પરમાત્માને પ્રસન્ન રાખવાથી સમસ્ત વિશ્વ પોતાનું થઈ જાય છે.

ધર્મ ઇટલે આત્માને પરમાત્મામા જોડી દેનાર વસ્તુ.

સૈકંડો અને લાખો પથોનું એક્ય વંદાન્તમા રહેલું છે.

સ્ત્રીઓ, પાઠ કરીને પતિપૂજા કરવી. પતિ એજ સ્ત્રીનો પ્રભુ છે. પતિપૂજાથી પરમાત્મા પ્રસન્ન થાય છે, પતિની આજ્ઞા-નુસાર વર્તન એ પતિપૂજાનો પહેલો પાઠ છે. સર્વ ઘટમા પ્રભુને જોવા.

પારકાને પીડા કરવી તે મહાન પાપ છે. પરોપકાર કરવો તેજ સ્વર્ગ પુણ્ય છે.

વિપરિત ઉપાધિ અને પરિસ્થિતિમાથી અનેક મહાન પુરુષ થયા છે.

આપણે જે જન્મ લીધો છે તેનો હેતુ ઇન્દ્રિય લોલુપતા પૂરી કરી પશુકોટીમા જવાનો નથી.

નિષ્કામ કર્મ કરવું એવી બુદ્ધિ ધરી ને તે નિશ્ચય થવી તે બ્રહ્મજ્ઞાનને માટે ઉત્તમ ઉપાય છે.

—: भाविक भक्तमंडळ माटे योजना :—

औ ग्रंथमाळाना लेखक के जेमना नाम उपरथी ग्रंथ-
माळा प्रगट थाय छे ते पूज्य महात्माश्रीना प्रेमी घणा भक्तोनी
अत्याग्रह भरी मागणीने मान आपी आ धार्मिक ग्रंथमां
तेओश्रीनी प्रेममूर्ति पण प्रकाश करवामां आवी छे जेमनां
दर्शन करीने सर्व श्रद्धालु जनोने संतोष थयाविना रहेरो नहि.

केटलाक बंधुओ धर्मपुस्तकोनी किमत पूछावे छे अने
केटलाक अपरिचित सजनो पुस्तकने विना मूल्ये लेवानुं
अवटित समजे छे. तेवाओने पुस्तक लेवानो संकोच न थाय
तथा महात्माश्रीना लेखोनो लाभ सर्वे सनातनी धर्मचुस्त
प्रजाने वखतो वखत मळतो रहे; वळी तेओश्रीनो हेतु “धार्मिक
ग्रंथो वेचावा न जोइए पण वहेंचावा जोइए.” ते पण सिद्ध
थइ शके ते माटे अमोए हालमां ग्रंथमाळा खातु स्वतंत्र कर्यु
छे. तेथी हवे जे भक्तोनी इच्छा धर्मग्रंथोने विना मूल्ये लेवानी

•

न हाय तेओ तथा ग्रंथमाळा उत्तंजक उत्साहीओ, ग्रंथमाळा
खाते यथेच्छ भेट मोकली आपशो तो ते ग्रंथमाळा प्रकाश
माटे साभार स्विकारवामां आवशे अने तेनो उपयोअ अमारा
तरफथी ग्रंथमाळा छपावी प्रसिद्ध करवामाज थशे.

ग्रंथमाळा निमित्ते भेट आपनार भक्तोने रीतसर प्होच
आपवामा आवशे.

लि. शास्त्री रमणनाथ दिनानाथ,

व्यवस्थापक:—

“श्री बालकृष्ण ग्रंथमाळा”

डाकोर.

शुद्धि पत्रक

पृष्ठांक	पंक्त्यांक	अशुद्ध	शुद्ध
४	२	द्वद्वातीतं	द्वंद्वार्तीतं
१०	१६	श्रि	श्री
१३	६	महालक्ष्मि !	महालक्ष्मि !
१५	४	जेवा	जेवी
१५	४	जेना	जेनी
१५	६	एवा	एवी
१५	८	भज्जन	मज्जन
१८	१	भयनां	भयानां
१९	५	मोक्षंनी	मोक्षनी

૨૨	૭	મદં	મદં
૩૩	૪	મનને	મનને
૩૪	૧૧	દેહાભિમાનીઓ	દેહાભિજ્ઞાનીઓ
૩૪	૧૩	દેહાભિમાનાઓની	દેહાભિમાનીઓની
૩૭	૧૧	જ્ઞાનાદ્ધ્યાન	જ્ઞાનાદ્ધ્યાનં
૩૯	૧૪	દ્વેષ્ટિ	દ્વેષ્ટિ
૪૦	૮	ભક્તિમાન્મે	ભક્તિમાન્મે
૪૦	૧૪	સંતાપ	સંતોષ
૪૪	૪	રુઢ	રુઢ
૪૪	૬	જકતાં	શકતાં
૪૪	૧૫	પ્રવૃત્તિ:	પ્રવૃત્તિ:
૪૫	૧૫	તદ્દામ	તદ્દામ
૪૭	૮	સ્વેચ્છે છે.	સ્વેચ્છે છે.
૪૯	૧૨	શ્રીકૃષ્ણ	શ્રીકૃષ્ણે
૫૦	૭	ચદ્ર	ચદ્રં

॥ ॐ तत्सत् ॥

॥ धर्म एव हतो हन्ति धर्मो रक्षति रक्षितः ॥

परिचय.

આપણી ભારતભૂમિ એ વિશ્વનિયંતાથી યોજાયલી કર્મભૂમિ અને પ્રભુની પુનિત સૃષ્ટિનો આદર્શ છે. તેના અનેક કારણો છે. તેમા સૌથી મહત્વનું કારણ તો એ છે કે સર્વ ધર્મોના સૃષ્ટા અહિંયાં (ભારતમાં) જ ઉત્પન્ન થયા છે; અને તેમની દ્વારા દુનિયાના તમામ ભાગને ઐહિક સુખ તથા આમુખિક શ્રેયના સાધનાર્થે, કર્મ, ઉપાસના અને ભક્તિજ્ઞાનના લરા ઘુંટડા મળેલા

છે. તેવા કલ્યાણદાતા ઘુંટડા આધુનિક પ્રજાને આ “શ્રી સ્તવનમાલિકા” શ્રી પ્રાપ્ત થાઓ !!!

અને:—

આ મંસારચક્રમા ચાલતા પ્રાણીઓની ભોજનની રુચી, ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની છે. જેવી જેવી રુચી, તેવું તે ગ્રહણ કરી શકે છે. તેમ મંત, મહાત્મા અને ભક્તજનોની પ્રભુ પ્રાપ્તિ માટેની રુચિ—રીત, ભિન્ન ભિન્ન છે. તે પરમાત્મા તો एकज. જે સર્વાધાર, સર્વશક્તિમાન, સર્વ સાક્ષી અને સર્વેશ્વર છે; તેને જેઓ જે રીતે ઉપાસે છે તેવા રૂપે તે તેઓને પ્રાપ્ત થાય છે. તેમ આ “શ્રી સ્તવનમાલિકા” ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારે ભજવાથી સર્વને સમરસે ઉપાસ્ય થાઓ !!!

તો:—

આ શ્રીસ્તવનમાલિકાનો પરિચય આપવો આવશ્યક નથી. તેનું નામજ એ તેનો દેખીતો પરિચય છે. તેમા પરબ્રહ્મનાં જૂદા જૂદા નામોના સ્તવનો સ્તુતિઓ છે. તેમા કોઈ પણ હિંદુધર્મ યા સંપ્રદાયને બાધક થઈ પડે એવી સ્તુતિ, હેતુ પુરઃસર નથી.

પણ ણથી ઉલ્લટું સર્વ ધમને કંઈને કંઈ ઈષ્ટ હોય એવી યોજના છે. ણટલે આ ધર્મગ્રંથ સર્વગ્રાહી મુક્તિદાતા ગણાય.

‘ અમારા પ્રમુ પ્રેરણાથી સ્થપાળા ‘આશ્રમ’ મા તો આ ગ્રંથને પ્રમુ તુલ્ય પૂજવામા આવે છે ણટલે કે તેનો નિત્યપાઠ થાય છે. પ્રાતઃસ્મરણાદિ હમેશા પ્રાતઃકાલમા થાય છે અને એ સિવાયના સ્તવનો દરરોજના નિયત કરેલા વખત પ્રમાણે હમેશા થયા કરે છે. આવા કર્મથી અપૂર્વ આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે. તે તો અનુભવીઓજ જાણી શકે છે. તેથી આ પરમાત્માના સત્ય તત્વનો આનંદ સર્વ કોઈ જિજ્ઞાસુઓ એક સરખી રીતે લઈ શકે અને તે અલંકારાનંદનો અનુભવ આ ધર્મગ્રંથ દ્વારા વાઙ્મય તપથી કરી શકે એવા હેતુથી આ ચોથો અંક તૈયાર કરવામા આવ્યો છે.

અને:—

કપડવણજ નિવાસી પરમશ્રદ્ધાલુ વૈષ્ણવ રા. કેશવલાલ છગનલાલ દેશાઈ, લોકોપયોગાર્થે આ ગ્રંથને પોતાને ખર્ચે છપાવી અમારા આશ્રમમાં અર્પણ કર્યો છે. તેઓ પણ આ

“શ્રીસ્તવનમાલિકાનો” હમેશા પાઠ કરે છે અને પ્રભુને રીજવવા આ પવિત્ર ગ્રંથ પ્રકટ કરવામા તેઓ ધર્મ રક્ષણ જોડે રહ્યા છે તો:—

પ્રિય પાઠક ! આવા સજ્જનોનું, આપણે પરમાત્મા પાસે આરોગ્ય દીર્ઘજીવન યાચીશું. સ્વધર્મનું રક્ષણ થવાથી તે રક્ષાય-લો ધર્મ, પોતાનું ને પ્રજાનું રક્ષણ કરે છે અને સ્વધર્મ હણાવા-થી તે હણાયલો ધર્મ પોતાનો અને પ્રજાનો ણટલે દેશનો નાશ કરે છે, એ અબ્રાધિત નિયમ છે. માટે આપણા પૂર્વજો પ્રાચિન ઋષિમુનિઓથી લઈ અત્યારના થતા અને થયેલા સજ્જન સાધુ, સંન્યાસી અને પવિત્ર બ્રાહ્મણો પોત પોતાની પ્રવૃત્તિ લોકકલ્યાણમા ધર્મ રક્ષણાર્થે કરી છે અને કર્યા કરવાના. તેમ તું પણ આ સદ્ગ્રંથનો હમેશા પાઠ કરી સ્વકલ્યાણ કરી, અન્યનું પણ કલ્યાણ કર. પૃથ્વી પરમહસ ચતુર્થાશ્રમી સંન્યાસીઓ નિત્ય પાઠ કરવાનો છે તે શાંતિગાથ તથા ગુરોગભિવંદન, આ “શ્રી સ્તવનમાલિકા” મા છે તેથી તેઓને પણ આ ગ્રંથ ઉપયોગનો છે

આ પરબ્રહ્મના—પ્રભુના જાપ જપાર્થી મુક્તિ માર્ગે લઈ
 જનાર પવિત્ર ગ્રંથ છે તેથી તેને કોઈને નીચે જમીન ઉપર ન
 મૂકવો. ૧ પણ તેના ઉપર બાધણ બાધી જીવની માફક જતન
 કરવું અને મૂંઝવે ધ્યાન પૂર્વક વાંચી વીચારવો જેટલે તેમર્થો
 નીકળતા પરમાત્માના તત્વો તમારુ અવશ્ય જતન કરશે. ૨ ગીતે
 આ ગ્રંથનો પરિચય કરી પરમાત્મ સ્વરૂપને પામો !!! તથાસ્તુ ॥

પ્રભુ સર્વનું કલ્યાણ કરો !

બાલકૃષ્ણ શર્મા,

“શ્રી બાલ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ”

ડાકોર.

॥ ॐ तन्मત ॥

द्वितीयावृत्तिनो परिचय.

गुजरात काठीयावाडमा गत त्रण वर्षोमा धर्मोपदेशमाटे विचरनाग हाल छ मास थया ब्रह्मलीन थयेला हरद्वारना प. प. स्वामी श्री वामदेवाश्रमजी महाराज, जेओ एक समर्थ विद्वान, वेदान्तशास्त्रना अभ्यासी महात्मा हता. तेओ पोताना सत्संगी जनोने आ धर्मग्रंथनो उपदेश करी नित्यपाठ करवाने संकल्प करावता हता. ज्या ज्या तेओश्री विचरता त्या त्यानी भाविक प्रजानी 'श्रीस्तवनमालिका तथा त्रिकाल संध्या' नी आग्रहभरी मागणीना असंख्य पत्रो 'आश्रम' मा आवेला छे. ते तेओना उपदेशनी थण्ळी अजब असर अने आ धर्मग्रंथ प्रत्येनो अपूर्व प्रेम प्रदर्शीत करे छे. आ ग्रंथने तेओ पोतानो धर्मग्रंथ छे एम प्रवृत्ति करतां कहेता हता. आ तेओनी प्रेमभरी धर्मप्रवृत्तिना स्मरण तरीके आ आवृत्तिमा तेओश्रीनी प्रतिकृति (छबी) प्रगट करनामां आवी छे. अमो इच्छीशु के तेओनो जीवात्मा

જે પરમાત્મામા વિલય પામ્યો છે, તે આત્માનું બલ તેઓના સર્વ સત્સંગી જનોમા પ્રેરાઓ ! અને તેઓ જેન જનહિતાર્થે કર્મો કરતા હતા તેવા અને તેને પણ તેજાની બનાવે તેવા કર્મો સર્વે શિષ્ય વર્ગની વૃત્તિઓમા ઉત્પન્ન થાયો ! અને તે-ઓશ્રીના સંકલ્પ પ્રમાણે આ ધર્મગ્રંથનાં નિત્ય પાઠ કરી, તેના નિદધ્યાસનથી, સર્વે નિત્ય સુખ પ્રાપ્ત કરા !! અસ્તુ ॥

જીજ્ઞાસુઓના હિતાર્થે આ આવૃત્તિમા ભક્તિયોગ તથા પુરુષોત્તમયોગ ' નો વધારો કરવામા આવ્યો છે.

ધર્મજ અંગ્રેજી સ્કૂલના અધ્યાપક સ્વધર્મપ્રેમી શુકલજી મણિશંકર ત્રિષ્ણુશંકરે આ 'ગ્રંથમાલ્યા' મા પ્રકટ થતા પુસ્તકોનાં પ્રુફો તપાસી સુધારવાનું કાર્ય કરવા ઇચ્છા દર્શાવેલી હોવાથી આ આવૃત્તિના પ્રુફો તેમણેજ તપાસીને સુધારો કર્યો છે તે માટે પ્રભુ તેમને આરોગ્ય પૂર્ણ લીર્ઘજીવન આપો. તથાસ્તુ ॥ આ ધર્મગ્રંથની પ્રથમાવૃત્તિ કપડબળજના રા. દેશાઈ કેશવલાલ ભાઈ, છપાવીને અર્પણ કરી હતી. તે થઈ રહેવાથી અને માગણીઓનો ઉપરા ઉપરી વધારો થતો હોવાથી રેલ્વેના એક ઉત્સાહી ભક્તને પ્રભુ, આ ગ્રંથ છપાવી પુનઃ પ્રસિદ્ધ કરવાની પ્રેરણા કરી. તેમણે પોતાના સ્નેહી મિત્રોને એ બાબત જણાવી

તૈથી તેમના તથા તેમના મિત્રોના પ્રભુપ્રેરિત સુપ્રયાસથી ઢાકોર તથા આણંદ અને ગોધરા વચ્ચે આવતા રેલ્વે સ્ટેશનોના માસ્તરો તથા સ્ટાફ અને સ્નેહીજનો ‘શ્રી ભક્તમંડલ’ તરફથી આ આવૃત્તિ છપાડીને પ્રસિદ્ધ થવા પામી છે. હવે આત્મિક બલને પ્રકટાવવા માટે મનુષ્ય દેહજ છે. આ ધર્મગ્રંથ છપાવીને પ્રસિદ્ધ કરનાર ભક્ત મંડલે તથા દરેક વિવેકી મનુષ્યે તે ધ્યાનમાં રાખીને ઘટે છે કે પોતાનામાં આત્મિકબલ પ્રકટાવવા, ત્રિવિધ તાપન મૂળ સહિત ઉચ્છેદ કરવા અને સ્વભાવિક પરમાનંદનો નિર-આવિર્ભાવ પ્રાપ્ત કરવા માટેજ આ ‘શ્રીસ્તવનમાલિકા’નો ધ્યાન-પૂર્વક નિત્યપાઠ કરવો અવશ્યનો છે.

આધ્યાત્મિક વિદ્યામાં અદ્વૈતવિદ્યા જેમ સર્વજ્ઞાનમાં સંમિલન રૂપ છે તેમ આ ‘શ્રીસ્તવનમાલિકા’ સંસાર સાગરમાં ડૂબકા खाता પ્રત્યેક જીવોની ભેદરૂપ ભ્રાતિને કાઢવા, સર્વને અભેદભાવથી પરમાત્માનું સંમિલન પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય પ્રતીત થાઓ ! ! ! તથાસ્તુ ॥

પ્રભુ સર્વને સન્મતિ આપો !

ચૈત્ર શુકલ એકાદશી

બાલકૃષ્ણ શર્મા

સંવત ૧૯૮૨

“શ્રી બાલ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ” ઢાકોર-

ज्ञानोदय प्रेस-भद्रय.

॥ ॐ तत्सत् ॥

श्री सद्गुरवे परमात्मने नमः ॥

श्री स्तवनमालिका.

ॐ ॥ प्रातःस्मरणम् ॥ ॐ

प्रातः स्मरामि हृदि संस्फुरदात्मतत्त्वम् ।

सच्चित्सुखं परमहंसगतिं तुरीयम् ॥

यत्स्वप्नजागरसुषुप्तमवैति नित्यम् ।

तद् ब्रह्म निष्कलमहं न च भूतसंघः ॥१॥

भावार्थः—हुं प्रातःकालमां हृदयमां स्वयं
प्रकाशरूप स्फुरायमान आत्मतत्त्वेने स्मरुं छुं; जे सत्,

[૨]

ચિત્ અને આનંદ સ્વરૂપ છે, જે પરમહંસોની ગતિ, તુરીયસ્વરૂપ, જાગૃત, સ્વપ્ન અને સુષુપ્તિના દ્રષ્ટા, ઉત્પત્તિ નાશરહિત અને જે નિરવયવ સર્વવ્યાપક પરમાત્મા છે તે બ્રહ્મા હું છું. પંચભૂતોના સમુદયરૂપ પિંજર તે હું નથી. અર્થાત્ વેહ તે હું નથી. એ પ્રકારે સ્મરણ કરું છું. ૧

પ્રાતર્ભજામિ મનસો વચસામગમ્યમ્ ।
વાચો વિભાન્તિ નિશ્ચિલા યદનુગ્રહેણ ॥
યન્નેતિ નેતિ વચનૈર્નિગમા એવોચુ-
સ્તં દેવદેવમજમચ્યુતમાહુરગ્ર્યમ્ ॥૨॥

ભાવર્થ:-મન અને વાણીથી જે અગમ્ય છે અને સર્વવાણી જેના અનુગ્રહવડે પ્રકાશમાન થાય છે. જેને નિગમ-વેદો 'નેતિ નેતિ' અર્થાત્ 'ન હિતિ, ન હિતિ' એવો તે નથી, એવો તે નથી. એમ કહી કથન કરે છે, તે દેવના દેવ અનાદિ, નાશ રહિત, આત્મતત્ત્વને હું પ્રાતઃકાલમાં ભજું છું. ॥ ૨ ॥

[३]

प्रातर्नमामि तमसः परमर्कवर्णम् ।
पूर्णं सनातनपदं पुरुषोत्तमाख्यम् ॥
यस्मिन्निदं जगदशेषमशेषमूर्त्तौ ।
रज्ज्वां भुजङ्गम् इव प्रतिभासितं वै ॥३॥

भावार्थः—अंधकारथी पर, परम प्रकाशस्वरूप,
सर्वत्रपूर्ण, नित्यनिरंतर रहेवावाळा, जेमां आ समग्र
संसार विवर्तरूपे रज्जु (दोरडी)मां सर्पनी पेठे भास-
मान थइ रह्यो छे एवा, ते सर्वोत्तम आत्मतत्त्वनुं हुं
प्रातःकाळमां ध्यान धरुं छुं. ३

समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्डले ।

विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं क्षमस्व मे ॥४॥

भावार्थः—हे समुद्ररूपि वस्त्रवाळी भूदेवि, हे
पर्वतरूपी स्तनमंडळवाळी, हे विष्णुपत्नि, हे देवी !
मारा पादस्पर्शने क्षमा करो. ४

[૪]

॥ ૐ ॥

બ્રહ્માનંદં પરમસુખદં કેવલં જ્ઞાનમૂર્તિ ।
દ્વદ્વાતીતં ગગનસદૃશં તત્ત્વમસ્યાદિલક્ષ્યમ્ ॥
એકં નિત્યં વિમલમચલં સર્વધીસાક્ષિભૂતં ।
ભાવાતીતં ત્રિગુણરહિતં સદ્ગુરુ તં નમામિ ॥૫॥

ભાવાર્થ:—બ્રહ્માનંદરૂપ, પરમ સુખ આપનાર, કેવલ, જ્ઞાનમૂર્તિરૂપ, સુખ દુઃખાદિ દ્વંદ્વથી અતીત (વેગલું), આકાશવત્ વ્યાપક (સર્વાધાર) નિર્મલ, તત્ત્વમસ્યાદિ મહાવાક્ય વડે ઓલવાય એવું, એક નિત્ય, નિર્મલ, અચલ, સર્વબુદ્ધિના સાક્ષીભૂત, ભાવથી અતીત, ત્રણે ગુણથી રહિત એવા બ્રહ્મરૂપ સદ્ગુરુ પરમાત્માને હું નમસ્કાર કરું છું. ૫

ગુરુર્બ્રહ્મા ગુરુર્વિષ્ણુર્ગુરુર્દેવો મહેશ્વરઃ ।
ગુરુરેવ પરબ્રહ્મ તસ્મૈ શ્રીગુરુવે નમઃ ॥૬॥

ભાવાર્થ:—ગુરુ એજ બ્રહ્મા છે, ગુરુ એજ વિષ્ણુ અને ગુરુ એજ મહેશ્વર—મહાદેવ છે અને ગુરુ એજ

પરબ્રહ્મ સ્વરૂપ છે. એવા શ્રી સદ્ગુરુ પરમાત્માને હું નમસ્કાર કરું છું.

·   ઐજ્ઞાનતિમિરાંધસ્ય જ્ઞાનાંજનશલાકયા ।
      ચક્ષુરુન્મિલિતં યેન તસ્મૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥૭॥

ભાવાર્થ:—અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાં આંધળા, થઈ ગયેલાને જ્ઞાનરૂપી અંજનની-સળી વડે જેણે ચક્ષુ ખોલી આપ્યાં છે એવા સદ્ગુરુ દેવને મારા નમસ્કાર છે. ૭

અઘ્વઢમઢ્ડલાકારં વ્યાપ્તં યેન ચરાચરમ્ ।
તત્પદં દર્શિતં યેન તસ્મૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥૮॥

ભાવાર્થ:—અઘ્વંડ મંડલરૂપ આકારવાળું સચરા-ચર જેનાથી વ્યાપ્ત છે એવું “તત્” પદ જેણે ઓઢ-ઢાવ્યું છે એવા સદ્ગુરુ દેવને મારા પ્રણામ. ૮

વક્રતુઢ્ડ મહાકાય સૂર્યકોટિસમપ્રભ ।
નિર્વિઢ્નં કુરુ મે દેવ સર્વકાર્યેષુ સર્વદા ॥૯॥

[६]

भावार्थः—वक्र मुखवाळा, म्होटा शरीरवाळा, करोडो सूर्यना सरखी कान्तिवाळा हे, गणेश ! सर्वदा सर्वकार्योमां सिद्धिदाता देव ! म्हारा कार्यने, निर्विघ्नताए परिपूर्ण करो ! ! ! ९

यतोऽनंतशक्तेरनंताश्च जीवा ।

यतो निर्गुणादप्रमेया गुणास्ते ॥

यतो भाति सर्वं त्रिधाभेदभिन्नम् ।

सदा तं गणेशं नमामो भजामः ॥१०॥

भावार्थः—जे त्हारी अनंत शक्ति वडे, अनंत प्राणीओ प्रकाशित थाय छे, जे त्हारा निर्गुणार्थी अनेक गुण उत्पन्न थाय छे; तथा जे त्हारार्थी ए सर्व त्रिविध भेदने प्राप्त थईने प्रकाशित थाय छे. तेवा-गणेशने नित्य निरंतर अमे प्रणाम पूर्वक सेवीए छीए. १०

यतो वेदवाचो विकुंठा मनाभिः ।

सदा नेति नेतीति यत्ता गृणन्ति ॥

પરબ્રહ્મરૂપં ચિદાનંદભૂતમ્ ।

સદા તે ગણેશં નમામો ભજામઃ ॥૧૧॥

ભાવર્થ:-જે ત્હારા સામર્થ્યને વેદની વાણી 'નેતિ નેતિ' કહીને સ્વીકાર કરે છે. જે ત્હારા રૂપને મન પળ ગ્રહણ કરી શકતું નથી. તે પરબ્રહ્મરૂપ સત્ ચિત્, આનંદનો આધાર ગણપતિ તને અમે પ્રણામ પૂર્વક સદા સોવિણ હાઈ. ૧૧

શાન્તાકારં ભુજગશયનં પદ્મનાભં સુરેશં ।

વિશ્વાધારં ગગનસદૃશં મેઘવર્ણં શુભાન્નમ્ ॥

લક્ષ્મીકાન્તં કમલનયનં યોગિભિર્ધ્યાનગમ્યં ।

વન્દે વિષ્ણું ભવભયહરં સર્વલોકૈકનાથમ્ ॥૧૨॥

ભાવર્થ:-શાન્ત-ત્રિગુણથી રહિત છે આકાર જેનો, શેષ [નાગ] છે શય્યા જેનો, નાભિ (ઢૂંટી) માં છે કમલ જેના, દેવોના છે ईશ જે, વિશ્વના છે ધારણ કર્તા જે, નિરાકાર છે આકાર જેનો, મેઘ જેવું છે સ્વરૂપ જેનું, ખુબસુરત છે અંગ જેનું, લક્ષ્મીના છે

પતિ જે, નીલકમલ જેવાં છે નેત્ર જેનાં, યોગીજનોજ
ધ્યાનથી જાણી શકે છે જેને, સંસારના દુઃખોના નાશ
કરનાર તથા સર્વ લોકોના એકજ સ્વામી છે જે,
એવા શ્રી વિષ્ણુ ભગવાનને હું વંદન-પ્રણામ કરું છું. ૧૨

શ્રીનૃસિંહં મહાવાહું મહાંતં દીપ્તેજસમ્ ।

ચિદાનંદમયં નિત્યં પ્રણવં જ્યોતિરુષિણમ્ ॥૧૩॥

ભાવર્થ:-જે નિત્ય, સત્, ચિત્, આનંદમય છે.
જે પ્રણવગમ્ય, જ્યોતિ સ્વરૂપ, દિવ્ય પ્રકાશથી પ્રકા-
શિત, ને મ્હોટી ભૂજાઓવાળા છે. એવા શ્રી નૃસિંહ
ભગવાનને હું પ્રણામ કરું છું. ૧૩

શરીરં વૈકુંઠં હૃદયનલિનં વાસસદનં ।

મનોવૃત્તિસ્તાક્ષર્યો મતિરિયમથો સાગરસુતા ॥

વિદ્યારસ્તેઽવસ્થાત્રિતયમસવઃ પાર્ષદગણો ।

ન પश्यત્યજ્ઞત્વાદિહ બહિરદ્વો યાતિ જનતા ॥૧૪॥

ભવર્થ:-હે નાથ ! આ શરીર વૈકુંઠ છે. તેમાં
હૃદયકમલ આપનું નિવાસ સ્થાન છે. મનની વૃત્તિ

તે ગરુડ છે. અમારી બુદ્ધિ તે લક્ષ્મી છે. જાગૃત, સ્વપ્ન, સુષુપ્તિ આપને વિહાર કરવાની ભૂમિ છે. અને પ્રાણ આપના પાર્ષદ (ગણ) છે. પંતુ આપને એવા ન જાણવાથી લોકો અહિંતહિં મટકતા ફરે છે એ કેટલું આશ્ચર્ય છે. ? ૧૪

આત્મા ત્વં ગિરિજા મતિઃ સહચરાઃ

પ્રાણાઃ શરીરં ગૃહં ।

પૂજા તે વિષયોપભોગરચના નિદ્રા

સમાધિસ્થિતિઃ ॥

સંચારઃ પદયોઃ પ્રદક્ષિણવિધિઃ

સ્તોત્રાણિ સર્વા ગિરો ।

યદ્યત્કર્મ કરોમિ તત્તદસ્થિત્વં

શંભો તવારાધનમ્ ॥૧૫॥

ભાવર્થઃ—હે પ્રભો ! આપ આત્મા છો, શ્રી મહામાયા પાર્વતી બુદ્ધિ છે, પ્રાણો એ આપના ગણ છે,

[૧૦]

શરીર એ ઘર છે, વિષયોનો વિલાસ એ આપની પૂજા છે. વિરામ—શયનકરવું—ઁઘવું એજ સમાધિ છે. આમ તેમ રૂઢી રીતે ફરવું એજ આપની પ્રદક્ષિણા છે. સંપૂર્ણ બોલચાલ એ આપની સ્તુતિ છે. હે કૈલાસ-નિવાસિન્ ! હે દયામય ! હું જે જે કર્મ કરું છું, કરીશ અને કરી ચૂક્યો છું તે સર્વ આપને પ્રસન્ન કરવા માટેનાં હો. એજ અમારી સદોદિત યાચના છે. ૧૫

કરચરણકૃતં વા ક્કાયજં કર્મજં વા ।

શ્રવણનયનજં વા માનસં વાપરાધમ્ ॥

વિહિતમવિહિતં વા સર્વમેતત્ ક્ષમસ્વ ।

જય જય કરુણાઙ્ગે શ્રીમહાદેવ શમ્ભો ॥૧૬॥

ભાવર્થ:—હે નાથ ! અમારા હાથોથી, પગોથી, શરીરથી, કર્મથી, કાનોથી, નેત્રોથી, મનથી, જાણે કે અજાણે, યોગ્યાયોગ્ય જે કંઈ અપરાધ થયા છે તે સર્વને આપ ક્ષમા કરો. હે કરુણાના સમુદ્ર ! હે દેવાધિદેવ ! હે શ્રીશંભો ! આપનો જય થાઓ ! જય થાઓ ! જય થાઓ !!! ૧૬

यन्मंडलं दीप्तिकरं विशालं

रत्नप्रभं तीव्रमनादिरूपम् ॥

दारिद्र्यदुःखक्षयकारणं च

पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥१७॥

भावार्थः—जेतुं मंडल महान् प्रकाशक अने रत्नो-
नी समान झगझगित कान्तिवाळुं, अनादि तथा
दारिद्र ने दुःखोनो नाश करवावाळुं छे एवा ते स्वी-
कार करवा योग्य श्री सूर्यनारायण मने पवित्र करो! १७

यन्मंडलं देवगणैः सुपूजितं

विप्रैः स्तुतं भावनमुक्तिकोविदम् ॥

तं देवदेवं प्रणमामि सूर्ये

पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥१८॥

भावार्थः—जेतुं मंडळ देवगणोर्था पूजाएलुं, ब्राह्म-
णोए स्तुति करेलुं, तथा श्रद्धालुने मुक्ति आपवा-
वाळुं छे. ते देवना देव श्री सूर्यने हुं प्रणाम करुं
छुं. ते श्रेष्ठ सूर्यदेव मने पवित्र करो. १८

[૧૨]

વિદ્યુદામસમપ્રભાં મૃગપતિસ્કંધસ્થિતાં ભીષણામ્ ।
કન્યાભિઃ કરવાલસ્વેદવિલસદ્વસ્તાભિરાસેવિતામ્ ॥
હસ્તૈશ્ચક્રદરાલિસ્વેદવિશિષ્વાંશ્યાપં ગુણં તર્જનીમ્ ।
વિભ્રાણાગ્નન્યાત્મિકાં શશિધરાં દુર્ગાં ત્રિનેત્રાં ભજે ॥૧૯॥

ભાવર્થ:-વિદ્યુતવાહિ (વિજળીના લીસોટા) જેવી
ચમકદાર કાન્તિ છે જેના, સિંહની શાંધ ઉપર સ્વારી
કરી છે જેણે, ધર્મથી વિમુક્ત દુષ્ટોને મારવા માટે ઉગ્ર
છે સ્વરૂપ જેનું. હાથમાં ચક્ર, શબ્દ, દંડ અને વાણને
ધારણ કર્યા છે જેણે, તથા ટંકાર કરતા ધનુષ્યને
ધારણ કરી રહી છે જે, અગ્નિ જેવી દિવ્ય. મસ્તક
ઉપર ચંદ્રમા છે જેના તથા ત્રણ નેત્ર છે જેને અને
ઉત્તમ પદાર્થોથી શોભિત છે હાથ જેના, ઈશ્વરી કન્યા-
ઓથી સેવાયેલ છે જે, ઈશ્વરી જગત જનની દુર્ગાનું
અમે સેવન કરીએ છીએ. ૧૯

નમોસ્તુ દેવ્યૈ ભૃગુનન્દનાયૈ ।
નમોસ્તુ ત્રિણોરુગ્મિ સ્થિતાયૈ ॥

નમોસ્તુ લક્ષ્મ્યૈ કમલાલયાયૈ ।

નમોસ્તુ દામોદરચલભાયૈ ॥૨૦॥

ભાવર્થ:—હે ભૃગુરૂપિની પુત્રી ! દેવી ! તને નમસ્કાર છે. હે વિષ્ણુના વક્ષસ્થલ (હાતી) ઉપર નિવાસ કરનારી ભગવતિ ! તને નમસ્કાર છે. હે કમલ મધ્યે નિવાસ કરવાવાળી બહાલક્ષ્મિ ! તને નમસ્કાર છે. હે કૃષ્ણપ્રિયે તને નમસ્કાર છે. ૨૦

આવાહનં યજનવર્ણનમગ્નિહોત્રં ।

કર્માર્પણં તવ વિસર્જનમત્ર દેવિ ॥

મોહાન્મયા કૃતમિદં સકલાપરાધં ।

માતઃ ક્ષમસ્વ વરદે બહિરન્તરસ્થે ॥૨૧॥

ભાવર્થ:—હે અંબ ! મેં અજ્ઞાન વશ થઈને જે ત્હારાં આવાહન, યજન, વર્ણન, અગ્નિહોત્ર, કર્માર્પણ તથા વિસર્જનાદિ કાર્યરૂપી, અપરાધ કર્યા છે તે હે જનની ! હે સર્વૈશ્વર્યને આપવાવાળી માતા, તે અપ-

[૧૪]

રાધને ક્ષમા કરો, કેમકે તું સર્વવ્યાપક તથા અનંત
સામર્થ્ય યુક્ત છે. ૨૧

યા કુન્દેન્દુતુષારહારધવલા યા શુભ્રવસ્ત્રાવૃતા ।
યા વીણાવરદણ્ડમણ્ડિતકરા યા શ્વેતપદ્માસના ॥

યા બ્રહ્માચ્યુતશંકરપ્રભૃતિભિર્દેવૈઃ સદા વન્દિતા ।
સા માં પાતુ સરસ્વતી ભગવતી નિઃશેષ જાહ્યાપહા ॥૨૨॥

માર્વાર્થ:-જે કુન્દ પુષ્પ તથા બરફ અને હાર
જેવી સફેદ કાન્તિવાળી છે. જેણે સફેદ વસ્ત્ર ધારણ
કર્યો છે. જેના હાથ વીણા, વરદાન તથા દંડથી
શોભિત છે. સફેદ કમલ આસન છે જેનું; બ્રહ્મા,
વિષ્ણુ અને શંકરાદિક દેવતાઓ જેનું વંદન કરે છે.
જે અજ્ઞાનનો નાશ કરે છે તે શારદા, સરસ્વતી
ભગવતી મ્હારી રક્ષા કરો. ૨૨

શશિશુદ્ધસુધાહિમધામયુતં ।
શરદમ્બરવિમ્બસમાનકરમ્ ॥

વહુરત્નમનોહરકાન્તિયુતં ।

તવ નૌમિ સરસ્વતીપાદયુગમ્ ॥૨૩॥

ભાવર્થ:-પૂર્ણિમાના ચંદ્રમા, અમૃત અને વરફ જેવા કાન્તિ છે જેના, શરદ ઋતુના વાદલ જેવા હાથ છે જેના, અને અસંખ્ય દિવ્ય રત્નોથી દિપ્ત છે તેજ જેનું, એવા હે સરસ્વતી ! ત્હારા બંને ચરણોને હું પ્રણામ કરું છું. ૨૩

ભક્તસાગરભજ્જનભીતિનુતં ।

પ્રતિપાદિતસંતતિકારમિદમ્ ॥

વિમલાધિકશુદ્ધવિશુદ્ધપદં ।

તવ નૌમિ સરસ્વતીપાદયુગમ્ ॥૨૪॥

ભાવર્થ:-હે સંસાર સમુદ્રમાં ડૂબેલા દુઃખી મનુષ્યોના દુઃખોનો નાશ કરવાવાળી ! હે ઉત્તમ જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવાવાળી ! હે અત્યંત વિમલ-શુદ્ધ-તર ચરણ કમલોવાળી સરસ્વતી ! ત્હારા સર્વાભિષ્ઠ-પદ ચરણકમલોને હું પ્રણામ કરું છું. ૨૪

शारदा शारदाम्भोजवदना वदनाम्बुजे ।

सर्वदा सर्वदास्माकं सन्निधिं सन्निधिं क्रियात् ॥२५॥

भावार्थः—हे प्रफुल्लित शरद ऋतुना कभळ सरखा मुखवाळी, हे सर्वाभिष्टने आपवावाळी, हे भगवती शारदम्ब ! कृपा करीने तमे नित्य अमारा ज्ञाननी वृद्धि करो ! ! ! २५

तत्त्वं न जानन्ति परमात्मनस्ते ।

जनाः समस्तास्तव माययातः ॥

त्वद्भक्तसेवापञ्चमानसानां ।

विभाति तत्त्वं परमेकमेशम् ॥२६॥

भावार्थः—हे प्रभो ! आपनी मायामां फसेल पुरुष, आपना परम तत्त्वने नथी जाणता. किंतु हे नाथ ! आपना भक्तीनी सेवा करवाथी पवित्र थयां छे अंतःकरण जेनां, एवा मनुष्योनेज आपनुं परम अश्वर्य संबंधी स्वरूप जाणवामां आवे छे (तथा कृपा करीने आप अमने आपना परम भक्तीनी सेवानुं फळ आपो.) २६

નમસ્તે સતે તે જગત્કારણાય ।

નમસ્તે ચિતે સર્વલોકાશ્રયાય ॥

નમોઽદ્વૈતતત્ત્વાય મુક્તિપ્રદાય ।

નમો બ્રહ્મણે વ્યાપિને શાશ્વતાય ॥૨૭॥

ભાવર્થ:—હે સત્ત્વરૂપ, જગતના કારણ, જ્ઞાન-
સ્વરૂપ, સર્વલોકના આશ્રય, અદ્વિતીય, મુક્તિદાતા,
નિત્ય તથા સર્વ વ્યાપી પરબ્રહ્મ ! તમને નમસ્કાર
છે. ૨૭

ત્વમેકં શરણ્યં ત્વમેકં વરેણ્યં ।

ત્વમેકં જગત્પાલકં સ્વપ્રકાશમ્ ॥

ત્વમેકં જગત્કર્તૃ પાતૃ પ્રહર્તૃ ।

ત્વમેકં પરં નિશ્ચલં નિર્વિકલ્પમ્ ॥૨૮॥

ભાવર્થ:—તમે એકજ સર્વના રક્ષક, જગતના
પાલક, સ્વપ્રકાશ, જગકર્તા પાલનકર્તા, સંહર્તા,
શ્રેષ્ઠ અને નિશ્ચલ તથા નિર્વિકલ્પ છો. ૨૮

भयनां भयं भीषणं भीषणानां ।
 गतिः प्राणिनां पावनं पावनानाम् ॥
 महोच्चैःपदानां नियन्तृ त्वमेकं ।
 परेषां परं रक्षणं रक्षणानाम् ॥२९॥

भावार्थः—बळी तमे एकज भयना भय, भयं-
 करोमां भयंकर, प्राणीओनी गति, पवित्रना पवित्र,
 उंचामां उंचा स्थानना नियंता, श्रेष्ठमां श्रेष्ठ तथा
 रक्षणना पण रक्षण छो. २९

वयं त्वां स्मरामो वयं त्वां भजामो ।
 वयं त्वां जगत्साक्षिरूपं नमामः ॥
 सदेकं निधानं निरालंबमीशं ।
 भवाम्भोधिपोतं शरण्यं ब्रजामः ॥३०॥

भावार्थः—आ संसारना साक्षिरूप तमने अमे
 स्मरीए छीए-भजीए छीए तथा नमीए छीए. सत्य
 स्वरूप, विश्रान्ति स्थान, निरालंब, भवसागर तरवानी
 नौका, एवा तमे एक ईश्वरने अमे शरण छीए. ३०

ન ત્વહં કામયે રાજ્યં ન સ્વર્ગં નાપુનર્ભવમ્ ।

કામયે દુઃસ્વત્તાનાં પ્રાણિનામાર્તિનાશનમ્ ॥૩૧॥

ભાવર્થ:—હે સર્વાન્તરયામી જગદીશ્વર ! હું રાજ્યની ઇચ્છા નથી કરતો, સ્વર્ગની ઇચ્છા મને નથી અને મોક્ષની ઇચ્છા પણ મને નથીજ. કિંતુ દુઃસ્વથી પીડિત મનુષ્યોના દુઃખોનો નાશ જેનાથી થાય એ ઉપાય હું માગુ છું. કૃપા કરીને આપ મને દુઃખી મનુષ્યોનાં દુઃખ હઠાવવાની શક્તિ આપશો. ૩૧

સ્વસ્તિ પ્રજાભ્યઃ પરિપાલયન્તાં ।

ન્યાય્યેન માર્ગેણ મહીં મહીશાઃ ॥

ગોબ્રાહ્મણેભ્યઃ શુભમસ્તુ નિત્યં ।

લોકાઃ સમસ્તાઃ સુખિનો ભવન્તુ ॥૩૨॥

ભાવર્થ:—પ્રજાનું કલ્યાણ હો ! રાજાઓ ન્યાય પૂર્વક પૃથ્વીનું રાજ્ય ચલાવો. નિત્ય ગોબ્રાહ્મણોની વૃદ્ધિ થાઓ અને સંપૂર્ણ સંસાર સુખી થાઓ !!! ૩૨

॥ ॐ तत्सत्परमात्मने नमः ॥

❧ ॥ उपनिषद्-शांतिपाठः ॥ ❧

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते ।

पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥

॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ १ ॥

शदार्थः—ते (उपाधि रहित ब्रह्म) पूर्ण છે. આ (ઉપાધિ સહિત બ્રહ્મ પણ) પૂર્ણ છે. (કારણકે) પૂર્ણથી પૂર્ણ વૃદ્ધિ પામે છે. પૂર્ણના પૂર્ણને લેતાં પણ પૂર્ણ અવશેષ રહે છે. (ઉપાધિ રહિત બ્રહ્મમાંથી ઉપાધિ સહિત બ્રહ્મને લઈ લેવામાં આવે તો ઉપાધિ રહિત શુદ્ધ બ્રહ્મજ રહે છે.) ॐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ પઢલે હે પરમાત્મન્ ! અમને આધ્યાત્મિક, આધિદૈવિક તથા આધિભૌતિક શાંતિ આપો. ૧

ॐ आप्यायंतु ममाङ्गानि वाक्प्राणश्चक्षुः श्रोत्रमथो
बलमिन्द्रियाणि च सर्वाणि सर्वं ब्रह्मोपनिषदं माहं ब्रह्म
निराङ्गुर्यां मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिरा-
करणं मेऽस्तु । तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते
मयि सन्तु ते मयि सन्तु ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ २ ॥

शब्दार्थः—म्हारा अंगो वृद्धि पामो. वाणी, प्राण,
चक्षु, श्रोत्र, अतःकरण तथा सर्व इन्द्रियो वृद्धि
पामो. हुं सर्व वेदनो तथा उपनिषद् रूप ब्रह्मनो त्याग
न करुं. ब्रह्म म्हारो त्याग न करो. अमारी परस्पर
प्रीति थाओ. अमारी परस्पर प्रीति थाओ. उप-
निषद्मां जे शमादि धर्मो रहेला छे. ते धर्मो म्हारामां
हो ! म्हारामां हो !

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ २

ॐ सह नाववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं
करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु । मा विद्विषावहै ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ ३ ॥

શબ્દાર્થ:—તે પરમેશ્વર સ્વર્ચીત અમારું (ગુરુ શિષ્યનું) પાલન-રક્ષણ કરો. તે ફલને પ્રકાશ કરી અમારું રક્ષણ કરો. સ્વસ્થ અમોને બ્રહ્મવિદ્યાને માટે સામર્થ્ય આપો. અમે જે કાંઈ અધ્યયન કર્યું હોય તે પ્રકાશયુક્ત થાઓ. અમોને પરસ્પર દ્વેષ ન થાઓ.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥ ૩

ૐ મદ્રં કર્ણેભિઃ શૃણુયામ દેવાઃ । મદ્રં પશ્યેમાક્ષ-
ભિર્યજત્રાઃ । સ્થિરૈરજ્ઞૈસ્તુષ્ઠુવાંસસ્તનૂભિઃ વ્યશેમ દેવ
હિતં યદાયુઃ ॥ સ્વસ્તિ ન ઇન્દો વૃદ્ધશ્રવાઃ । સ્વસ્તિ નઃ
પૂષા વિશ્વવેદાઃ । સ્વસ્તિ નસ્તાક્ષર્યો અરિષ્ટનેમિઃ સ્વસ્તિ નાં
વૃદ્ધસ્પતિર્દધાતુ ॥

॥ ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ:—હે પ્રભો ! અમે શ્રોત્ર વડે (વેદાન્તથી ઉત્પન્ન થયેલા) કલ્યાણ કારક વચનોને સાંભળીએ. યજત્ર-અર્થાત્ ઉપદેષ્ટાના સ્વરૂપને અથવા પરમાત્માના સ્વરૂપને નેત્રોવડે જોઈએ. સ્થિર અર્થાત્ વિષયવૃત્તિથી શૂન્ય એવા અવયવો વડે અમે બ્રહ્માત્મક શ્રુતિવચનથી

आपनी स्तुति करीए. हे देव ! आपनी कृपाथी रोगथी रहित एवा दीर्घायुषने अमे पामीए. महान् कीर्तिवाळे इन्द्र अमोने ब्रह्मानंद आपे. सर्वज्ञ एवा सूर्यदेव अमारुं कल्याण करो. अकुंठित गतिवाळा गरुड अमारुं कल्याण करो. तेमज बृहस्पति अमारुं कल्याण करो. ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ४

॥ ॐ शं नो मित्रः शं वरुणः । शं नो भवत्वर्द्यमा ।
शं न इन्द्रो बृहस्पतिः । शं नो विष्णुरुक्क्रमः । नमो
ब्रह्मणे । नमस्ते वायो । त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि । त्वामेव
प्रत्यक्षं ब्रह्म वदिष्यामि । ऋतं वदिष्यामि । सत्यं वदि-
ष्यामि । तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतु माम् ।
अवतु वक्तारम् ॥

॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—मित्र अमारुं सुख करनार थाओ. वरुण अमारुं सारुं करो. अर्द्यमा (सूर्य) अमारुं सारुं करो. इन्द्र तथा बृहस्पति अमारुं सारुं करो. उरुक्रम विष्णु अमारुं सारुं करो. ब्रह्मणे नमस्कार छे. हे

वायुदेव ! आपने नमस्कार छे. आप प्रत्यक्ष ब्रह्मदेव-
रूप छो. आपने प्रत्यक्ष ब्रह्मदेवरूप कहीश. हुं आपने
प्राणवायुरूप कहीश. हुं आपने सत्यरूप कहीश.
समष्टिरूप ब्रह्मदेव, व्यष्टिरूप म्हारुं पालन करो.
वक्तानुं (आचार्यनुं) पालन करो. ब्रह्मदेव म्हारुं
रक्षण करो. वक्तानुं ब्रह्मदेव रक्षण करो. ॐ शान्तिः
शान्तिः शान्तिः ॥ ५

ॐ वाङ्मे मनसि प्रतिष्ठिता मनो मे वाचि प्रति-
ष्ठितमाविरार्वीर्म एधि । वेदस्य म आणीस्थः श्रुतं मे मा प्र-
हासीरनेनाधीतेनाऽहोरात्रान्संदधामि । ऋतं वदिष्यामि ।
सत्यं वदिष्यामि । तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतु
माम् । अवतु वक्तारमवतु वक्तारम् ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—वाणी म्हत्वा मनमां स्थित थाओ,
म्हारुं मन वाणीमां स्थिति पामो. हे आत्मन् ! म्हारे
मांटे प्रकट थाओ. हे वाणी तथा मन ! म्हारे मांटे
वेद लाववा समर्थ थाओ. म्हारुं गुरु मुखथी श्रवण

करेलुं म्हारो परित्याग न करो. हुं दिवस तथा रातने आ अध्ययन वडे जोडुं छुं. हुं शास्त्रथी निश्चय करयेल बुद्धि वडे कहीश. हुं सत्य अर्थात् शास्त्रना निश्चयवाळी बुद्धि वडे कहीश. ते म्हारुं रक्षण करो. ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ६

ॐ यश्छन्दसामृषभो विश्वरूपः छन्दोभ्योऽध्यमृता-
त्संबभूव ॥ स मेन्द्रो मेधया स्पृणोतु ॥ अमृतस्य देव
धारणो भूयासम् ॥ शरीरं मे विचर्षणम् ॥ जिह्वा मे
मधुमत्तमा ॥ कर्णाभ्यां भूरि विश्रुवम् ॥ ब्रह्मणः कोशोऽसि
मेधया पिहितः ॥ श्रुतं मे गोपाय ॥

॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ७ ॥

शब्दार्थः—जे विश्वरूप सर्वेश्वर वेदोमां श्रेष्ठ छे,
छन्दोमां ध्यानथी उत्पन्न थया छे: ते सर्वान्तरयामी
इन्द्र मने पवित्र बुद्धिथी युक्त करो. यथार्थ ज्ञाननो
धारण करवावाळो हुं थाउं. म्हारुं शरीर पुष्ट थाओ.
म्हारी वाणी मधुर बोलवावाळी बनो. कानोथी हुं
पवित्र ज्ञाननुं श्रवण करुं. हे इन्द्र ! तुं ब्रह्मज्ञाननो

ખજાનો બુદ્ધિમાં સ્થિત છે. જે વેદાન્તાદિ ઉત્તમ શાસ્ત્રનું
હું શ્રવણ કરું છું, કરીશ અને કરી ચૂક્યો છું.
તે સર્વની તમે રક્ષા કરો!!! ॐ શાંતિઃ શાંતિઃ
શાંતિઃ ॥ ૭

ॐ અહં વૃક્ષસ્ય રેરિવ ॥ કીર્તિઃ પૃષ્ઠં ગિરેરિવ ॥
ઉર્ધ્વપત્રિત્રો વાજિનીવસ્વમૃતમસ્મિ ॥ દ્રવિણં સર્વર્ચસમ્ ॥
સુમેધા અમૃતોક્ષિતઃ ॥ ઇતિ ત્રિશદ્ધોર્વેદાનુવચનમ્ ॥

॥ ॐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થઃ—હે નાથ હું સંસારરૂપી વૃક્ષનો છેદક
બનું. જેવી રીતે કૈલાસ પર્વતનું ઉચ્ચ શિખર સર્વ
વિશ્વમાં પ્રસિદ્ધ છે તેવી રીતે મ્હારી કીર્તિ સુપ્રસિદ્ધ
હો ! હું સર્વથી વધારે પવિત્ર અમૃતરૂપ સૂર્યની માફક
સર્વનો પ્રકાશક બનું. અમારાં દ્રવ્યાદિ પદાર્થો, બ્રહ્મ-
વર્ચસ અને સદ્બુદ્ધિ સદા અમર રહો!!!

ॐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥ ૮

ॐ ભદ્રં નો અપિવાતય મનઃ ॥

॥ ॐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ:--હું પ્રમો ! મ્હારું મન આપની કૃપાર્થી
શુભ-પવિત્ર સંકલ્પવાલું હો !!!

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥ ૯

ૐ યો બ્રહ્માણં વિદધાતિ પૂર્વ યો વૈ વેદાંશ્ચ પ્રહિ-
ણોતિ તસ્મૈ ॥ તં હ દેવમાત્મબુદ્ધિપ્રકાશં મુમુક્ષુર્વૈ શરણ-
મહં પ્રપદ્યે ॥

॥ ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ:--જેણે પહેલાં બ્રહ્માને ઉત્પન્ન કર્યા એને
તેમને વેદોનું જ્ઞાન આપ્યું; તે પ્રકાશ સ્વરૂપ, આત્માના
પ્રકાશક દેવની, હું જ્ઞાનનો અભિલાષી શરણને પ્રાપ્ત
થાઉ છું. ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥ ૧૦

॥ ॐ श्रीं सद्गुरवे परमात्मने नमः ॥

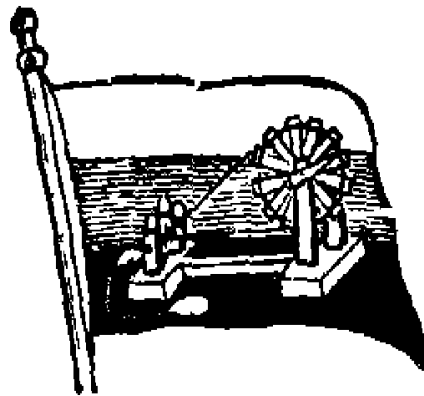
॥ श्री गुरोरभिवंदनम् ॥

ॐ नमो ब्रह्मादिभ्यो ब्रह्मविद्यासंप्रदायकर्तृभ्यो
वंश ऋषिभ्यो महद्भ्यो नमो गुरुभ्यः । सर्वोपप्लव-
रहितः प्रज्ञानघनः प्रत्यगर्थो ब्रह्मैवाहमस्मि ॥१॥ ॐ हरं
हरिं पद्मभवं वसिष्ठं शक्तिं च तत्पुत्रपराशरं च । व्यासं
शुकं गौडपदं महान्तं गोविन्दयोगीन्द्रमथास्य शिष्यम्
॥२॥ श्री शंकराचार्यमथास्यपद्मपादं च हस्तामलकं च
शिष्यम् ॥ तं त्रोटकं वार्तिककारमन्यानस्पद्गुरुन्संततमान-
तोऽस्मि ॥३॥ श्रुतिस्मृतिपुराणानामालयं करुणालयम् ॥
नमामि भगवत्पादं शंकरं लोकशंकरम् ॥४॥ शंकरं
शंकराचार्यं केशवं बादरायणम् ॥ सूत्रभाष्यकृतौ वन्दे
भगवन्तौ पुनः पुनः ॥५॥ ईश्वरो गुरुरात्मेति मूर्तिभेद-
विभागिने ॥ व्योमवद्व्याप्तदेहाय दक्षिणामूर्तये नमः ॥६॥

॥ अनध्यायिमेङ्गलपाठः ॥

अशुभानि निराचष्टे तनोति शुभसंततिम् ॥
स्मृतिमात्रेण यत्पुंसां ब्रह्म तन्मंगलं परम् ॥१॥ अतिक-
ल्याणरूपत्वान्नित्यकल्याणसंश्रयात् ॥ स्मर्तॄणां वरद-
त्वाच्च ब्रह्म तन्मङ्गलं विदुः ॥२॥ ॐकारश्चाथ शब्दश्च
द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ॥ कण्ठं भित्त्वा त्रिनिर्यातौ तस्मा-
न्माङ्गलिकावुभौ ॥३॥ हरिः ॐ तत्सत्परब्रह्मार्पणमस्तु॥

॥ ॐ तत्सत् ॥

॥ अथ मन्त्रपुष्पाञ्जलि ॥

॥ ॐ यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि
प्रथमान्ग्रासन् ॥ तेहनाकम्पहिमानं सचन्त यत्र
पूर्व्वे साद्रियाः सन्ति देवाः ॥ ॐ राजाधिराजाय
प्रसह्य साहिने । नमो वयं वै श्रवणाय कुर्महे । समे कामा-
न्काष्कामाय मह्यं । कामेश्वरो वै श्रवणो ददातु । कुबे-
राय वैश्रवणाय । महाराजाय नमः ॥ ॐ स्वस्ति
साम्राज्यं भोज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठ्यं राज्यं
माहाराज्यमाधिपत्यमयं समन्तपर्याग्री स्यात्सार्वभौमः
सार्वायुषऽअन्तादापरार्थात् ॥ पृथिव्यै समुद्रपर्यन्ताया
एकराटिति तदग्रेष श्लोकोऽभिगीतो मरुतः परिवेष्टारो

मरुत्तस्यावसन्गृहे । आविक्षितस्य कामप्रेर्विश्वे ईवाः
 सभासद् इति ॥ ॐ वि॒श्व॒त॑श्चक्षुरु॒तवि॒श्व॒तो॑ पु॒खो
 वि॒श्व॒तो॑ बा॒हुरु॒त वि॒श्व॒त॑स्पात् ॥ सम्बा॒हु॒भ्यान्ध॒र्म॒ति
 सम्प॒त॒त्रैर्घ्रा॒वाभू॒मी॑ ज॒नय॑न्दे॒वऽएक॑ ÷ ॥ नानासुगन्धपु-
 ष्पाणि यथाकालोज्ज्वानि च ॥ पुष्पाञ्जलिं मया दत्तां
 गृहाण परमेश्वर ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री अमुकपञ्चायतन-
 देवताभ्यो नमः । मन्त्रापुष्पाञ्जलिं समर्पयामि ॥ प्रार्थना ॥
 विघ्नेश्वराय वरदाय सुरप्रियाय लम्बोदराय सकलाय
 जगद्धिताय । नागाननाय श्रुतियज्ञविभूषिताय गौरीसु-
 ताय गणनाथ नमो नमस्ते ॥

॥ ॐ तत्सत् ॥

❧ “ भक्तियोग ” ❧

(गीता अ. १२)

अर्जुनउवाच ॥ अर्जुन बोल्या:—

एवं सततयुक्ता ये भक्तास्त्वां पर्युपासते ।

ये चाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के योगवित्तमाः ॥१॥

भावार्थ—अर्जुन पूछે છે:—સર્વ કર્મોં તમને અર્પણ કરવાથી નિરંતર તમારે વિષે એકનિષ્ઠાવાળા જે ભક્તો વિશ્વરૂપ, સર્વજ્ઞ અને સર્વશક્તિવાળા એક તમને ઉપાસે છે અને જેઓ અવિનાશી તથા અવ્યક્ત એવા સર્વશ્રેષ્ઠ પરબ્રહ્મનું ધ્યાન કરે છે તે બેમાં ઉત્તમ યોગી કોણ છે ? ૧

શ્રી ભગવાનુવાચ ॥ શ્રી ભગવાન્ બોલ્યા:—

મર્યાવેશ્ય મનો યે માં નિત્યયુક્તા ઉપાસતે ।

શ્રદ્ધયાં પર્યોપેતાસ્તે મે યુક્તતમા મતાઃ ॥૨॥

• ભાવર્થ—શ્રી મગવાન કહે છે:—હું કે જે સર્વ-
જ્ઞત્વ આદિ ગુણવાળો છું; તેને વિષે મનને એકાગ્ર
કરીને નિત્ય મારે માટે કર્મોદિ કરીને એક મારા
ઉપર નિષ્ઠાવાળા તથા પરમ શ્રદ્ધા રાખનારા, એવા
જેઓ મારું આરાધન કરે છે; તેઓને હું ઉત્તમ
યોગી માનું છું. ૨.

યે ત્વક્ષરમનિર્દેશ્યમવ્યક્તં પર્યુપાસતે ।

• સર્વત્રગમર્ચિત્યં ચ કૂટસ્થમચલં ધ્રુવમ્ ॥૩॥

સંનિયમ્યેન્દ્રિયગ્રામં સર્વત્ર સમબુદ્ધયઃ ।

તે પ્રાપ્નુવંતિ મામેવ સર્વભૂતહિતે રતાઃ ॥૪॥

તથાપિ શબ્દાદિથી જેનું નામ ઉચ્ચારી શકાય
નહિ એવા રૂપાદિથી રહિત, સર્વત્ર વ્યાપક, અવ્યક્ત-
પણાર્થી અર્ચિત્ય, માયાના કાર્યરૂપ, સંસારમાં અધિ-
ષ્ઠાતા રૂપે રહેલા, અચલ તથા નિત્ય એવા અવિનાશી
પરબ્રહ્મને જેઓ જિતેન્દ્રિય થઈ સર્વત્ર સમદૃષ્ટિ કરી

सर्व प्राणीओना हितमां परायण थया थका मने भजे छे, तेओ पण मनेज पामे छे. ३. ४.

ज्यारे तेओ पण तमनेज पामे छे. त्यारे तमे बीजाओने उत्तम योगी केम मानां छे ? ते शंकांना उत्तरमां ऋण श्लोको वडे श्रीकृष्ण कहे छे:—

क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ।

अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं देहवद्भिरवाप्यते ॥५॥

तेओ मने पामे छे, ए वात खरी छे, परंतु अव्यक्त कहेतां निर्विशेष एवा परब्रह्म उपर जेनुं मन आसक्त थाय छे एवा ते योगीओने अधिक क्लेश थाय छे; कारण के, देहाभिमानाओ घणा कष्ट-थी अव्यक्त एवा परब्रह्म विषे नित्य स्थिति मेळवी शके छे, तात्पर्य के, देहाभिमानाओनी आत्मस्वरूपमां स्थिति रहेवी ए कठिन छे. ५.

ये तु सर्वाणि कर्माणि मयि संन्यस्य मत्पराः ।

अनन्येनैव योगेन मां ध्यायंत उपासते ॥६॥

तेषामहं समुद्धर्ता मृत्युसंसारसागरात् ।

भवामि न चिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसाम् ॥ ७ ॥

મારા ભક્તો તો મારી કૃપાર્થી શ્રમ વિનાજ સિદ્ધિને પામે છે, તે વાત બે શ્લોકવડે કહે છે:—

પરંતુ જેઓ મને પેરમશ્વરને સર્વે કર્મો અર્પણ કરીને અને મારા પરાયણ થઈને મારું ધ્યાન કરે છે તથા અનન્ય એવા ભક્તિયોગવડે મારી ઉપાસના કરે છે, તે મારે વિષે મનને જોડનારા ભક્તોના હે પૃથાના પુત્ર ! હું મરણ ધર્મવાળા સંસારમાંથી થોડા સમયમાં જ ઉદ્ધાર કરું છું, ૬. ૭.

मय्येव मन आधत्स्व मयि बुद्धिं निवेशय ।

निवसिष्यसि मय्येव अत उर्ध्वं न संशयः ॥ ८ ॥

માંટ તું સંકલ્પ વિકલ્પાત્મક મનને, મારે વિષેજ સ્થિર કર તથા નિશ્ચયાત્મક એવી બુદ્ધિને પણ મારે વિષે પોતાવ આમ કરવાર્થી મારી કૃપાર્થી જ્ઞાન સંપાદન કરીને, દેહ પડ્યા પછી, મારે વિષેજ તું નિવાસ કરીશ અર્થાત્ મારા રૂપેજ તું રહીશ, ૮ નિઃસંદેહ છે. ૮

પરમાત્મા વિષે મનને એને બુદ્ધિને સ્થિર કરવાને
અશક્ત એવા પુરુષોને માટે સુગમ ઉપાય કહે છે:—

अथ चित्तं समाधातुं न शक्नोषि मयि स्थिरम् ।

अभ्यासयोगेन ततो मामिच्छाप्तुं धनंजय ॥९॥

હે અર્જુન ! તું મારે વિષે જો મનને સ્થિર રાખ-
વા માટે અશક્તિમાન હો તો, વિષયાદિકથી ચંચળ
એવા મનને વિષયોમાંથી પાછું વાળી, મારાં સ્મરણરૂપી
યોગાભ્યાસવડે મને પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રયત્ન કર. ૯

अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि मत्कर्मपरमो भव ।

मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि ॥१०॥

તું જો અભ્યાસ કરવા માટે પણ અસમર્થ હો,
તો, મને પ્રસન્ન કરનારાં, એકાદશીના ઉપવાસાદિ
વ્રતો તથા મારાં (હરિકીર્તનાદિ) કર્મો કરવામાં તત્પર
રહે. મારે માટે પણ એવાં કર્મો કરવાથી તું મોક્ષ
પામીશ. ૧૦

अथैतदप्यशक्तोऽसि कर्तुं मद्योगमाश्रितः ।

सर्वकर्मफलत्यागं ततः कुरु यतान्पतान् ॥११॥

જો આ પ્રમાણે પણ કર્મોં કરવાંનું તું અશક્ત હો તો એક મારું શરણ અંગીકાર કરીને મનને નિયમમાં રાખ અને પછી દૃષ્ટ ફલવાળાં આવશ્યક કર્મોંનાં તથા એદૃષ્ટ ફલવાળાં અગ્નિહોત્રાદિ કર્મોંનાં ફલોનો ત્યાગ કર. ૧૧.

તાત્પર્ય-મારે તો ईશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે યથાશક્તિ કર્મોં કરવાંજ જોડા. પછી તેનું દૃષ્ટ કે એદૃષ્ટ ફલ થાય કે ન થાય, એ ईશ્વરાર્થીન છે. આમ મારા ઉપર માર મૂકીને ફલની ઇચ્છાને દૂર કરીશ તો કૃતાર્થ થઈશ.

श्रेयां हि ज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यान विशिष्यते।

ध्यानात्કर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरम् ॥૧૨॥

શુષ્ક અભ્યાસ કરતાં યુક્તિવાળા ઉપદેશથી મળેલું જ્ઞાન શ્રેષ્ઠ છે અને ઉપરચોટિયાં જ્ઞાન કરતાં જ્ઞાનપૂર્વક ધ્યાન ઉત્તમ છે, કારણ કે, શ્રુતિ પણ કહે છે કે “તં પश्यति निष्कलं ध्यायमानः-ધ્યાન કરનારો મનુષ્ય નિરાકાર પરબ્રહ્મને જુવે છે” અને ધ્યાન કરતાં પણ કર્મ ફલનો ત્યાગ શ્રેષ્ઠ છે;

[૩૮]

કારણકે, કર્મફલના ત્યાગથી ઇટલે કર્મમાં અને તેના ફલમાં આસક્તિનો ત્યાગ કરવાથી તુરતજ સંસારની નિવૃત્તિ થાય છે. ૧૨

આઠ શ્લોક વડે ભગવાન ભક્તના ગુણો ગાય છે:-

અદ્વેષ્ટા સર્વભૂતાનાં મૈત્રઃ કરુણ એવ ચ ।

નિર્મમો નિરહંકારઃ સમદુઃખસુખઃ ભર્મા ॥ ૧૩ ॥

સંતુષ્ટઃ સતતં યોગી યતાત્મા દૃઢનિશ્ચયઃ

મદ્યર્પિતમનાંબુદ્ધિર્યો મદ્ભક્તઃ સ મે પ્રિયઃ ॥ ૧૪ ॥

સર્વ પ્રાણીઓ સાથે દ્વેષ નહિ કરનારો, સમાન સાથે મિત્રતાથી વર્તનારો, પોતાથી ઢીનની સાથે દયાથી વર્તનારો, અહંતા મમતા રહિત, અહંકાર વિનાનો; પારકે દુઃખે દુઃખી અને પારકે સુખે સુખી થનારો, ક્ષમાવન્ત, નિરંતર લાભ તથા હાનિ થતાં સંતોષ માનનારો, સાવધ, મનને નિયમમાં રાખનારો દૃઢ નિશ્ચયવાળો, મારે વિષ મનને તથા વુદ્ધિને અર્પણ કરનારો એવા મારો ભક્ત મને પ્રિય છે. ૧૩-૧૪.

[૩૯]

यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः ।

हर्षामर्षभयोद्वेगमुक्तो यः स च मे प्रियः ॥ १५ ॥

લોકો, જેનાથી ભયની શંકા તથા શ્વેદ પામતાં નથી, જે લોકોથી ઉદ્વેગ પામતો નથી, વળી જે મનુષ્ય સ્વભાવિક એવાં હર્ષ, ઇર્ષ્યા, ભય અને ઉદ્વેગ આદિથી મુક્ત છે, તે મારો ભક્ત મને પ્રિય છે. ૧૫

अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदामीनो गतव्यथः ।

सर्वारंभपरित्यागी यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥ १६ ॥

જે દૈવેચ્છાથી મલેલી વસ્તુ ઉપર પણ ઇચ્છા રહિત છે, જે બાહ્ય તથા આંતર શૌચથી પવિત્ર છે, આલસ્ય રહિત છે, પક્ષપાત રહિત છે, વ્યથા રહિત છે, દૃષ્ટ અને અદૃષ્ટ ફલવાલાં સર્વે કર્મોનો ત્યાગ કરનારો છે, તે મારો ભક્ત મને પ્રિય છે. ૧૬

यो न हृष्यति न द्वेष्टि न शोचति न कांक्षति ।

शुभाशुभपरित्यागी भक्तिमान्यः स मे प्रियः ॥ १७ ॥

જે પ્રિય વસ્તુના લાભથી હર્ષ પામતો નથી, અપ્રિય વસ્તુના લાભથી શ્વેદ કરતો નથી, પ્રિય

વસ્તુનો નાશ થતાં પણ જે શોક કરતો નથી, નહિ મળેલી વસ્તુ મેળવવા માટે જે પ્રયત્ન કે ઇચ્છા કરતો નથી અને પુણ્ય તથા પાપનો ત્યાગ કરે છે, તે મારો ભક્ત મને પ્રિય છે. ૧૭

સમઃ શત્રોં ચ મિત્રે ચ તથા માનાપમાનયોઃ ।

શીતોષ્ણસુખદુઃસ્વેષુ સમઃ સંગવિવર્જિતઃ ॥ ૧૮ ॥

તુલ્યનિંદાસ્તુતિર્મૌની સંતુષ્ટો યેન કેનચિત્ ।

અનિકેતઃ સ્થિરમતિર્ભક્તિંમાન્મે પ્રિયો નરઃ ॥૧૯॥

શત્રુ અને મિત્ર સાથે સમાન રીતે વર્તનારો, માન તથા અપમાન થતાં પણ હર્ષ કે શોક નહિ કરનારો, શીત, ઉષ્ણ અને સુખ દુઃખમાં પણ સમાન રીતે વર્તનારો, કોઈ પણ વસ્તુ ઉપર આસક્તિ રહિત, નિંદા અને સ્તુતિને સમાન ગણનારો, મૌન રહેનારો, હરકોઈ વસ્તુથી સત્તાપ માનનારો, હરકોઈ ટેકાળે પડી રહેનારો, દૃઢબુદ્ધિવાળો તથા મારા ઉપર ભક્તિ રાખનારો જે પુરુષ છે, તે મને પ્રિય છે. ૧૮, ૧૯.

ये तु धर्म्यामृतमिदं यथोक्तं पर्युपासते ।

શ્રદ્ધાના મત્પરમા ભક્તાસ્તેઽતીવ મે પ્રિયાઃ ॥૨૦॥

શ્રદ્ધાવાળા અને મનેજ પરમ પુરુષાર્થ માનનારા
પવા જે મહાત્માઓ, ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આ ધર્મરૂપ
અમૃતને સેવે છે, તે ભક્તો મને અત્યંત પ્રિય છે. ૨૦

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे भक्तियोगो नाम
द्वादशोऽध्यायः.

॥ ॐ ॥

❀ ‘पुरुषोत्तमयोगः’ ❀

(गीता अ. १९)

॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्री भगवान् बोल्याः—

उर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम् ।

छन्दांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित् ॥१॥

श्री भगवान् कहे छे—हे अर्जुन ! जेनुं मूल उंचुं छे [एटले क्षर (भूत) तथा अक्षर (जीव) करतां पुरुषोत्तम उत्तम छे] जेनी शाखा नांचे छे [एटले पुरुषोत्तम पछीनां कार्यो उपाधिवाळा हिरण्यगर्भ वगेरे जीवो छे.] जेनां पांदडां वेदो छे [एटले के धर्म, अधर्म प्रतिपादनद्वारा छाया तरीके गणाता कर्मनां फळोने माटे सर्व जीवो संसार वृक्षनो आश्रय करे छे माटे वेदोने पांदडां कहां छे.] काल सवार सुधी पण रद्देशे नहि, आवा अविश्वासशी संसारवृक्षने अश्वत्थ कहे छे,

પરંતુ પ્રવાહરૂપી અવિચ્છિન્ન છે, માટે તેને અવ્યય પણ કહે છે. આ સંસારરૂપી વૃક્ષને જે જાણે છે તે વેદનો જાણે છે. ૧

અધશ્ચોર્ધ્વ પ્રસૂતાસ્તસ્ય શાખા ગુણપ્રવૃદ્ધા વિષયપ્રવાલાઃ ।

અધશ્ચ મૂલાન્યનુસંતતાનિ કર્માનુબંધીનિ મનુષ્યલોકે ॥૨॥

સત્વગુણી, રજોગુણી તથા તમોગુણી ગતિરૂપી પાણીના સિંચનથી ફાલેલી, શબ્દ, સ્પર્શ આદિ વિષયરૂપી કુમળાં પાંદડાંવાળી, સંસારરૂપી વૃક્ષની શાખાઓ અર્થાત્ કાર્યોપાધિવાળા હિરણ્યગર્ભ આદિ જીવો, નીચે તથા ઉપર ઘટલે પશુ આદિની નીચ યોનીમાં તથા દેવતા આદિની ઉંચ યોનીમાં ફેલાયલા છે અને આ મનુષ્ય લોકમાં, તે સંસાર વૃક્ષનાં કર્મોવડે બંધાયેલી ભોગવાસનારૂપી નાનાં નાનાં મૂળો ઉપર તથા નીચે ઘટલે ઉંચ નીચ યોનીમાં વિસ્તાર પામેલાં છે. ૨

ભાવાર્થ:—ઉપર અને નીચેના લોકમાં જે જે ભોગ ભોગવ્યા હોય, તે તે ભોગવાસના પ્રમાણે કર્મો ક્ષીણ થયા પછી જીવ પાછો મનુષ્ય લોકમાં અવતરે છે અને પૂર્વ વાસના પ્રમાણે કર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે. કારણકે

કર્મ કરવાનો અધિકાર આ મનુષ્ય લોકમાંજ છે, બીજા લોકમાં નથી. માટે અહિં ‘મનુષ્ય લોકમાં’ એમ કહ્યું છે. ન રૂપમસ્યેહ તથોપલભ્યતે નાંતો ન ચાદિર્ન ચ સંપ્રતિષ્ઠા । અશ્વત્થમેનં સુવિરુદ્ધમૂલમસંગશસ્ત્રેણ દૃઢેન છિત્વા ॥૩॥

આ સંસારનાં વાસી પ્રાણીઓ ઉપર વર્ણવેલાં આ સંસારવૃક્ષનાં સ્વરૂપને જાણી જકતાં નથી, તેમ તે છેડા ઘગરનું હાંવાથી તેના પારને, અનાદિ હોવાથી તેના આરંભને તથા તે કેવી રીતે ઊભું છે, તેની સ્થિતિને જાણી શકતાં નથી. આ પ્રમાણે હોવાથી સંસાર વૃક્ષને જેમ કાપી શકાતું નથી, તેમજ તે અનર્થ કરનારું પણ છે. માટે દૃઢ એવા વૈરાગ્યરૂપી શસ્ત્રવડે જેનાં મૂળ અત્યંત બંધાયેલાં છે, એવા સંસાર વૃક્ષને કાપી નાશવું જોઈએ. ૩

તતઃ પદં તત્પરિમાર્ગિતવ્યં યસ્મિન્ગતા ન નિવર્તતિ ભૂયઃ । તમેવ ચાદ્યં પુરુષં પ્રપદ્યે યતઃ પ્રવૃત્તિઃ પ્રસૂતા પુરાણી ॥ ૪ ॥

ત્યાર પછી સંસારવૃક્ષના મૂળભૂત વિષ્ણુપદને શોધવું, કે જ્યાં આગળ ગયેલા ફરીને સંસારમાં આવતા નથી પરમાત્માને શોધનારા પુરુષે, જે પરમાત્માથી ચિર

કાલઘડે આ સંસારની પ્રવૃત્તિ થઈ છે, તેજ આદિ પુરુષને શરણે જાઉં છું, એ પ્રમાણે એકાંત ભક્તિથી પરમ પદને શોધવું. ૪

નિર્માનમોહા જિતસંગદોષા

અધ્યાત્મનિત્યા વિનિવૃત્તકામાઃ ।

દ્વંદ્વૈર્વિમુક્તાઃ સુખદુઃખસંજ્ઞૈ

ર્ગચ્છંત્યમૃઢાઃ પદમવ્યયં તત્ ॥ ૫ ॥

જેઓ માન તથા મોહ રહિત છે, જેઓ પુત્રાદિના સંગનો દોષ જિત્યો છે, જેઓ આત્મજ્ઞાનમાં નિષ્ઠાવાળા છે, જેઓ વિશેષે કરીને કામના રહિત છે, સુખ દુઃખનાં કારણ હોવાથી સુખ દુઃખને નામે બોલતા ટાઢ તડકા વગેરે દ્વંદ્વ રહિત એવા માયા રહિત જ્ઞાની પુરુષો, વિષ્ણુના અવિનાશી સ્વરૂપને પામે છે. ૫

ન તદ્દાસયતે સૂર્યો ન શશાંકો ન પાવકઃ ।

યદ્વત્વા ન નિવર્તતે તદ્દામ પરમં મમ ॥ ૬ ॥

સૂર્ય, ચંદ્ર તથા અગ્નિ જે પદને પ્રકાશ કરી શકતા નથી,

અને યોગીઓ પણ જે પદને પામીને, ફરી અવતરતા નથી. તે મારું ધામ-સ્વરૂપ છે. ૬

તમારાં સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થયેલા જીવો ફરી સંસારમાં જન્મતા ન હોય, તો તો “સતિ સંપદ્ય ન વિદુઃ સતિ સંપદ્યામહે-પરબ્રહ્મના સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થઈને જાણતા નથી કે અમે પરબ્રહ્મને પ્રાપ્ત થયા છીએ” આ શ્રુતિ પ્રમાણે સુષુપ્તિ વેળા તથા પ્રલય વેળા સર્વેને તમારી પ્રાપ્તિ થાય છે અને તેઓ તમને જાણતા નથી, માટે કોણ સંસારી રહેશે? આવી અર્જુનને શંકા થઈ તે ઉપરથી શ્રીકૃષ્ણ તેને પાંચ શ્લોકવડે સંસારી જીવનું દર્શન કરાવે છે.

મર્મૈવાંશો જીવલોકે જીવભૂતઃ સનાતનઃ ।

મનઃ ષષ્ઠાનીંદ્રિયાણિ પ્રકૃતિસ્થાનિ કર્ષતિ ॥ ૭ ॥

મારોજ એક અંશ, કે જે અવિદ્યાથી જીવરૂપ થયો છે, તે સર્વદા સંસારમાં સંસારી રૂપે પ્રસિદ્ધ છે. આ જીવ સુષુપ્તિ તથા પ્રલય વેળાએ પ્રકૃતિમાં લય થયેલાં મનને પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયને પાંચ કર્મેન્દ્રિય તથા પ્રાણને સાંસારિક ભોગ ભોગવવા માટે આકર્ષણ કરે છે. ૭

માવાર્થ:—સ્વર્વે જીવ મારા અંશ છે, માટે સુષુપ્તિ તથા પ્રલય વેળાએ યાવજ્જીવ મારે વિષે લય થવાથી તેઓને મારી પ્રાપ્તિ થાય છે, એ વાત સ્વરી છે. તથાપિ અવિદ્યામાં વિદ્યાયલો અને વાસનાવાલો જીવ, મારાં પ્રકૃતિવાળાં સ્વરૂપમાં લય પામે છે, પરંતુ શુદ્ધ સ્વરૂપમાં લય પામતો નથી. માટે સંસારના ભોગ ભોગવવા સારૂ અવતરેલા અવિવેકી પુરુષ, પ્રકૃતિથી થયેલી ઉપાધિરૂપ ઈન્દ્રિયોને પોતાના તરફ સેવે છે. પરંતુ જ્ઞાનિતો મારાં શુદ્ધ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થયા પછી ફરીને સંસારમાં જન્મતો જ નથી.

શરીરં યદવાપ્નોતિ યચ્છાપ્યુત્ક્રામર્તાશ્વરઃ ।

ગૃહીત્વૈતાનિ સંયાતિ વાયુર્ગંધાનિવાશયાત્ ॥ ૮ ॥

શ્રોત્રં ચક્ષુઃ સ્પર્શનં ચ રસનં ગ્રાણમેવ ચ ।

અધિષ્ઠાય મનશ્ચાયં વિષયાનુપસેવતે ॥ ૯ ॥

દેહાદિકનો સ્વામી જીવ, કર્મને વશ હોવાથી જ્યારે પૂર્વનાં શરીરમાંથી નીકળે છે અને બીજા શરીરમાં પ્રવેશ કરે છે, ત્યારે, વાયુ જેમ પોતાના નિવાસભૂત પુષ્પાદિ-

માંથી સુગંધનાં સૂક્ષ્મ પરમાણુઓને લઇને જાય છે, તેમ જીવ પણ પ્રથમના શરીરમાંથી કાન, ત્વચા, નેત્ર, જિહ્વા અને નાશિકા આદિ બાહ્યેન્દ્રિયો તથા અંતઃકરણ, આંટલી વસ્તુઓનો આશ્રય કરીને શબ્દાદિ વિષયોને ભોગવે છે. ૮, ૯

આ રીતે તો કાર્ય અને કારણના સમુદાયરૂપ દેહથી જૂદા એવા આત્માને સૌ કોઈ જાણતા નથી, તેનું કારણ શું ? તેના ઉત્તરમાં શ્રીકૃષ્ણ કહે છે:—

ઉત્ક્રામંતં સ્થિતં વાપિ ભુંજાનં વા ગુણાન્વિતમ્ ।

વિમૂઢા નાનુપશ્યંતિ પશ્યંતિ જ્ઞાનચક્ષુષઃ ॥ ૧૦ ॥

એક શરીરમાંથી બીજા શરીરમાં જનારા અથવા તો તેજ શરીરમાં રહીને વિષયનો ઉપભોગ કરનારા અથવા તો તેજ ઇન્દ્રિયોની સાથે જોડાયેલા જીવને અજ્ઞાની પુરુષો દેખતા નથી, પરંતુ જ્ઞાનદષ્ટિવાળા-વિવેકી પુરુષો જુએ છે. ૧૦

આત્માને જાણવો, એ કામ બહુજ કઠણ છે, વિવેકી-ઓમાં પણ કેટલાંકજ આત્માને જાણે છે, તે વાત કહે છે.

યતંતો યોગિનશ્ચૈનં પશ્યંત્યાત્મન્યવસ્થિતમ્ ।

યતંતોઽપ્યકૃતાત્માનો નૈનં પશ્યંત્યચૈતસઃ ॥ ૧૧ ॥

. ધ્યાનાદિથી આત્માને જાણવા માટે પ્રયત્ન કરનારા યોગીઓમાં કેટલાક યોગીઓ શરીરમાં રહેલા આત્માને શરીરથી ભિન્ન જાણે છે, પરંતુ શાસ્ત્ર અને અભ્યાસ આદિથી પ્રયત્ન કરતાં છતાં પણ મલિન મનવાળા અને મંદ બુદ્ધિવાળા લોકો તો આત્માને દેખતાજ નથી. ૧૧

“ ન તદ્ભાસયતે સૂર્યઃ ” ઇત્યાદિ વચનોત્રડે પરમેશ્વરનું ધામ કહ્યું અને તેને પ્રાપ્ત થયેલા ફરીને અવતાર ધરતા નથી આમ પણ કહ્યું પટલે અર્જુનને શંકા થઈ કે ત્યારે હવે તો કોઈ પણ સંસારી રહેશે નહિ. તેના ઉત્તરમાં શ્રીકૃષ્ણ દેહાદિથી ભિન્ન પરમાત્માનું સ્વરૂપ દર્શાવ્યું હવે તે જ પરમેશ્વરનાં સ્વરૂપનું અનંત શક્તિરૂપે નિરૂપણ કરે છે:-

યદાદિત્યગતં તેજો જગદ્ભાસયતેઽસ્થિલમ્ ।

યચ્ચંદ્રપસિ યચ્ચાગ્નૌ તત્તેજો વિદ્ધિ મામકમ્ ॥ ૧૨ ॥

જે તેજ સૂર્યમાં રહેલું છે, જે તેજ ચંદ્રમાં રહેલું

છે, જે તેજ અગ્નિમાં રહેલું છે, ને જે તેજ આજ્ઞા જ-
ગતને પ્રકાશિત કરે છે, તે તેજ મારું છે એમ
જાણવું. ૧૨

ગામાવિશ્ય ચ ભૂતાનિ ધારયામ્યદ્દમોજસા ।

પુષ્ણામિ ચૌષથીઃ સર્વાઃ સોમો ભૂત્વા રસાત્મકઃ ॥૧૩॥

હુંજ બલ્લવડે પૃથ્વીમાં રહી સ્થાવર જંગમ ભૂતોને
ધારણ કરું છું અને હુંજ રસમય ચંદ્ર થઈને યવ આદિ
સર્વ ઔષધિઓને પોષું છું. ૧૩

અહં વૈશ્વાનરો ભૂત્વા પ્રાણિનાં દેહમાશ્રિતઃ ।

પ્રાણાપાનસમાયુક્તઃ પચામ્યન્નં ચતુર્વિધમ્ ॥ ૧૪ ॥

હું વૈશ્વાનર નામનો જઠરાગ્નિ થઈને પ્રાણીઓનાં
શરીરમાં રહું છું અને જઠરાગ્નિને ઉદ્દીપન કરનારા
પ્રાણ તથા અપાન વાયુ સાથે રહીને પ્રાણીઓથી
ઘવાતાં, મધ્ય, મોજ્ય, લેહ્ય તથા ઘોષ્ય એવાં ચાર
પ્રકારના અન્નને પચાવું છું. ૧૪

ભાવાર્થ:—દાંતથી ભાગીને ઘવાય તે મધ્ય-રોટલી
વડાં વિગેરે; જાંભથી હલાવીને ઘવાય તે મોજ્ય-

દૂધપાક ઘગેરે; જીભ ઉપર મૂકી ચગલી ચગલીને સ્વાદ લેવાય તે લેહ્ય-સાકર ગોળ ઘગેરે; અને ડાઢોવડે ચૂસી ચૂસીને જેનું પાન કરવામાં આવે તે ચોખ્ખ-શે-રંડી ઘગેરે.

सर्वस्य चाहं हृदि सन्निविष्टो मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च ।
वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो वेदांतकृद्वेदविदेव चाहम् ॥ १५ ॥

હું સર્વના હૃદયમાં અંતર્યામી રૂપે સારી રીતે પ્રવેશ કરીને રહું છું, માટે પ્રાણીમાત્રને પૂર્વે અનુભવેલી બાબતોની સ્મૃતિ, વિષય તથા ઇન્દ્રિયોના સંબંધથી થયેલું જ્ઞાન અને તે બંનેનો વિનાશ, આ સર્વ મારા-થીજ થાય છે. સર્વે વેદોવડે તે તે દેવતા રૂપે હું જાણવા યોગ્ય છું, વેદાંત સંપ્રદાયનો પ્રવર્તક તથા તેનું જ્ઞાન આપનારો પણ હુંજ છું તથા વેદના અર્થને જાણનારો પણ હુંજ છું. ૧૫

द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षर एव च ।

क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोऽक्षर उच्यते ॥ १६ ॥

જગતમાં ક્ષર તથા અક્ષર એવા બે પુરુષો પ્રખ્યાત

છે તેમાં બ્રહ્માથી માંડીને સ્થાવર પર્યંત સર્વ પ્રાણીઓ ક્ષર પુરુષ કહેવાય છે અને જે, શરીરોનો નાશ થયા છતાં પણ પર્વતની પેઠે નિશ્ચલ રહે છે, તે કૃતસ્થ અક્ષર ભોક્તા કહેવાય છે. ૧૬

उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः ।

यां लोकत्रयमाविश्य विभर्त्यव्यय ईश्वरः ॥૧૭॥

ઉપર કહેલા ક્ષર તથા અક્ષર પુરુષ કરતાં બિલક્ષણ, શ્રુતિઓ જેને પરમાત્મા કહે છે, જે વિકાર રહિત છે, જે સર્વનો નિયંતા છે, જે ત્રણ લોકમાં પ્રવંશ કરીને તેની રક્ષા કરે છે, તે ઉત્તમ પુરુષ છે. ૧૭

यस्मात्क्षरमर्तातोऽहमक्षरादपि चोत्तमः ।

अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥૧૮॥

હું નિત્ય મુક્ત હોવાથી જડ વર્ગને ઓળંગી ગયો છું અને સર્વનો નિયંતા હોવાથી ચેતન (જીવ) વર્ગ કરતાં પણ હું ઉત્તમ છું; માટે હું લોકમાં તથા વેદમાં પુરુષોત્તમનાં નામથી પ્રખ્યાત છું. શ્રુતિ પણ કહે છે કે;

[૫૩]

સ વા અયમાત્મા સર્વસ્ય વશી સર્વસ્યેશાનઃ ।

સર્વસ્યાધિપતિઃ સર્વમિદં પ્રશાસ્તિ ॥

તે આત્મા, સર્વને વશ રાખનાર, સર્વનો સ્વામી તથા સર્વનો અધિપતિ છે અને આ સર્વ જગત્ ઉપર રાજ્ય કરે છે. ૧૮ .

યાં મામેવમસંમૂઢો જાનાતિ પુરુષોત્તમમ્ ।

સ સર્વવિદ્ભજતિ માં સર્વભાવેન ભારત ॥૧૯॥

હે ભરતવંશી અર્જુન ! ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જે પુરુષ નિશ્ચલ બુદ્ધિ થઈ, મારાં પુરુષોત્તમ રૂપને જાણે છે, તે સર્વ પ્રકારે મનેજ ભજે છે, કારણકે તે સર્વજ્ઞ હોય છે. ૧૯

इति गुह्यतमं शास्त्रमिदमुक्तं मयानघ ।

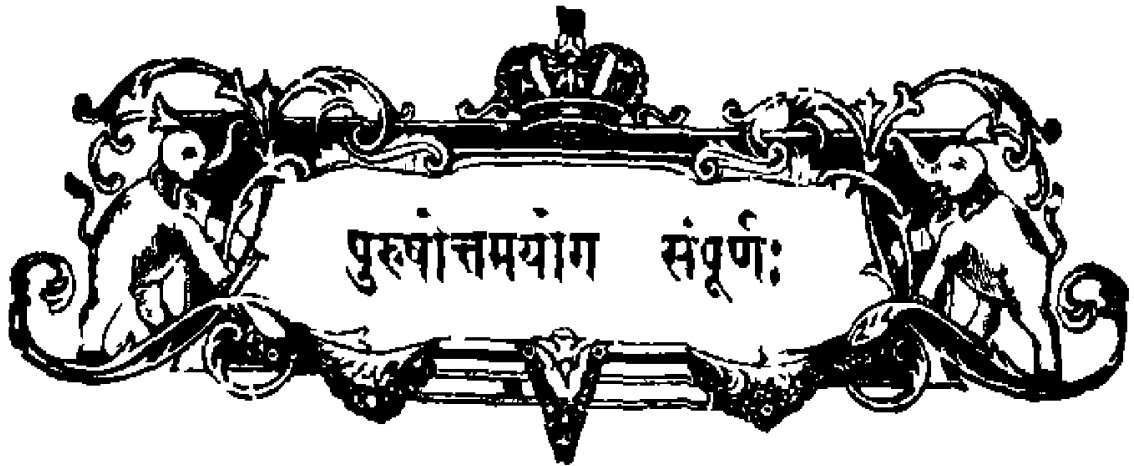
एतद्बुद्ध्वा बुद्धिमान् स्यात्कृतकृत्यश्च भारत ॥२०॥

હે દોષરહિત ભરતવંશી અર્જુન ! આ છાનામાં છાનું શાસ્ત્ર મેં તને કહ્યું. આ શાસ્ત્ર જાણીને હરકોઈ

[५४]

पण मनुष्य बुद्धिमान् तथा कृतार्थ थाय छे. त्यारे
तुं तो कृतकृत्य हो, तेमां आश्चर्य शुं? २०.

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्म-
विद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे पुराणपुरुषो-
त्तमयोगोनाम पंचदशोऽध्यायः ॥१५॥

વર્તમાન બ્રહ્મચર્યાભાસ પ્રકરણ:—

‘આશ્રમ’ ના બ્રહ્મચારીઓએ મજબૂતો, આધુનિક લોક-
રુઢિને મર્યાદી સત્યજ્ઞાન તરફ દોરતો એક રમુજી બોધપ્રદ
સંવાદ છે. ફક્ત દોઢ આનાની પોષ્ટની ટીકેટો મોકલવાથી
બહાર ગામના જિજ્ઞાસુ જનોને બુક પોષ્ટથી મોકલી આપવામાં
આવે છે.

શ્રી યજુર્વેદીય ત્રિકાલ સંધ્યા:—

ફક્ત એક આનાની પોષ્ટની ટીકેટો મોકલવાથી બહારગામના
જિજ્ઞાસુજનોને તે બુકપોષ્ટથી મોકલી આપવામાં આવે છે. આ
સંધ્યામાં સંધ્યા કરવા માટેનો શાસ્ત્રાર્થ છે. આ ગ્રંથ અમદાવાદ-
ના શેઠ મફતલાલ ચુનીલાલે છપાવી બ્રહ્માર્પણ કર્યો છે.

શ્રી શુક્લ યજુર્વેદીય માધ્યન્દિની વ્રાજસનેયી શાખાધ્યાયિ
બ્રહ્મચારીણા:—

॥ સાયં પ્રાતર્હોમવિધિ: ॥

આ, દ્વિજના સમાવર્તન સંસ્કાર થયા વગરના બ્રહ્મચારીઓને
લાસ અગત્યનો હોવાથી (આ હોમવિધિ) લખી તૈયાર કરવા-

[૫૬]

માં આવ્યો છે તેને વાડાસીનોર, શ્રી. વિ, સ્મા. પાઠશાળાના
અધ્યાપક શાસ્ત્રીજી પુરુષોત્તમ શર્મા પેતાના સ્વ. પિતાશ્રી
પીતામ્બરના સ્મરણાર્થે છપાવી 'આશ્રમ'માં અર્પણ કર્યો છે.
બહાર ગામના જીજ્ઞાસુઓને અર્ધા આનાની પોષ્ટની ટીકેટો
મોકલવાથી તે બુકપોષ્ટથી મોકલી આપવામાં આવે છે.

શ્રી સંધ્યામહત્વ:—

આ, ડાકોર, સાહિત્યોત્સવ પ્રસંગે આપવામાં આવે
ટૂંક વ્યાખ્યાન છે તેને એક ત્રૈગંવં છપાવી આશ્રમમાં અર્પ
કર્યું છે. ફક્ત અર્ધા આનાની પોષ્ટની ટીકેટ મોકલવાથી મંગાવનારને
બુકપોષ્ટથી મોકલી આપવામાં આવે છે.

સરનામું:—

વ્યવસ્થાપક:—“શ્રી બાલકૃષ્ણ ગ્રંથમાળા”

‘શ્રી બાલ બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ’, ડાકોર.

ડાકોર, “શ્રી બાલ બ્રહ્મચર્ય આશ્રમમાં” અન
યાસે મઠી આવતા સંસ્કારી જનોનું દાન સ્વીકારાય

॥સર્વેભવન્તુ સુખિનઃ ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

નૃદેહમાગ્રંસુલભંસુદુર્લભંપ્લવંસુકલ્પંગુરુકર્ણધારં ॥
માયાનુકૂલેનનભસ્વતેરિતંપુમાન્ભવાઢિનંતરેત્સઆત્મહા॥

શ્રી. મા૦ એ૦ સ્કં૦ અ૦ ૧૦—૧૭

અર્થ:—સર્વ સત્કર્મોના ફલરૂપ આ મનુષ્યદેહરૂપી વહાણ કરોડો પ્રયત્ને ન મળે તેવું છે, છતાં અનાયાસે ઇશ્વર કૃપાથી પ્રાપ્ત થયું છે, જેમા સાધકરૂપી વહાણવટી છે, ને તે વહાણ ભક્તિ વડે મેલેવેલી ભગવત્કૃપારૂપ વાયુથી પ્રેગયલું છે, તેમ છતાં જે માણસ સંસાર સમુદ્ર તરતો નથી, તે પોતે પોતાની મેલેજ પોતાનો ઘાત કરે છે અર્થાત્ અમર આત્માને જન્મમરણ-રૂપી સંસારના પ્રવાહમા નાચીને દુઃખી થાય છે.

